

УТВЪРДИЛ:

МИНИСТЪР НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ-СОФИЯ

1618 гр. София, бул. Цар Борис III 136, ет. 10
Тел: (+359) 2 955 55 98, факс: (+359) 2 955 93 62;
E-mail: riosw@riew-sofia.org

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РЕЗЕРВАТ „ТОРФЕНО БРАНИЩЕ“

ОБЩИНА СТОЛИЧНА, ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД

ТОМ I.

СОФИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ НА ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ – ТОМ I.

РЕЧНИК – СПЕЦИФИЧНИ ДУМИ, ТЕРМИНИ И СЪКРАЩЕНИЯ, УПОТРЕБЕНИ В ПУ.....	4
СЪКРАЩЕНИЯ	144
РЕЗЮМЕ	17
БЛАГОДАРНОСТИ	18
ЧАСТ 0	19
ВЪВЕДЕНИЕ.....	19
0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА	19
0.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ – УЧАСТНИЦИ, ОБЩЕСТВЕНИ ОБСЪЖДАНИЯ.....	20
0.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА	24
ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ.....	26
ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ	26
1.0. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ.....	27
1.1. ПЛОЩ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	28
1.2. ФОНДОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ	29
1.3. ЗАКОНОВ СТАТУТ НА РЕЗЕРВАТА "ТОРФЕНО БРАНИЩЕ"	29
1.4. СОБСТВЕНОСТ	322
1.5. УПРАВЛЕНСКА СТРУКТУРА	322
1.6. СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ	34
1.7. СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА.....	35
ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ.....	36
1.8. КЛИМАТ	36
1.9. ГЕОЛОГИЯ И ГЕОМОРФОЛОГИЯ	37
1.10. ХИДРОЛОГИЯ, ХИДРОБИОЛОГИЯ И ВОДНИ МАКРОФИТИ	38
1.11. ПОЧВИ	41
1.12. ЕКОСИСТЕМИ И БИОТОПИ.....	43
1.13. РАСТИТЕЛНОСТ	47
1.14. ФЛОРА.....	48
1.15. ФАУНА	50
1.16. СКАЛНИ ОБРАЗОВАНИЯ.....	56
КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	57
1.17. ПОЛЗВАНЕ НА РЕЗЕРВАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ.....	57
1.18. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО.....	58
1.19. ЛАНДШАФТ	58

1.20. СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	59
ПЪРВА ОЦЕНКА.....	60
1.21. ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА	60
1.22. СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА	71
1.23. ПОТЕНЦИАЛНА СТОЙНОСТ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	72
ЧАСТ 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ	72
2.1. ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ.....	72
2.2. ОГРАНИЧЕНИЯ	73
ВТОРА ОЦЕНКА	76
2.3. ЕФЕКТ НА ОГРАНИЧЕНИЯТА ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ЦЕЛИ	76
2.4. ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	82
ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ	82
3.1. ЗОНИРАНЕ И ФУНКЦИОНАЛНО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ НА ЗОНИТЕ:.....	82
3.2. ЗОНИРАНЕ, РЕЖИМИ И НОРМИ ЗА РЕЗЕРВАТ „ТОРФЕНО БРАНИЩЕ“	83
ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ	84
4.1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ:.....	84
4.2. ПРОГРАМИ	85
4.3. ПРОЕКТИ:	85
4.4. ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ	87
4.5. РАБОТЕН ПЛАН	88
ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ	91
5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	91
5.2. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАДАЧИТЕ	91
5.3. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЦЯЛОСТНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПУ	91
ПРИЛОЖЕНИЯ: В САМОСТОЯТЕЛЕН ТОМ	92
ПРИЛОЖЕНИЕ ПО: ЗАПОВЕДИ ЗА ОБЯВЯВАНЕ И ПРЕКАТЕГОРИЗИРАНЕ	
ПРИЛОЖЕНИЕ П1: ДОКЛАДИ НА ЕКСПЕРТИТЕ	
ПРИЛОЖЕНИЕ П2. ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ НА ГОРИТЕ	
ПРИЛОЖЕНИЕ П3. КАРТЕН МАТЕРИАЛ ФОРМАТ А1 И А4	
ПРИЛОЖЕНИЕ П4. ДРУГИ	
ЧАСТ 6: ФОРМАТ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА ГРАФИЧНИ И АТРИБУТИВНИ ДАННИ.....	92
6.1. ЦИФРОВИ МОДЕЛИ	
6.2. СЪДЪРЖАНИЕ НА БАЗАТА ДАННИ	
6.3. ЦИФРОВИ ТЕМАТИЧНИ КАРТИ	
6.4 ДРУГИ ПРИЛОЖЕНИЯ	

РЕЧНИК – специфични думи, термини и съкращения, употребени в ПУ

Абиотичен	Свързан с неживата природа
Абиотични фактори	Условията на неживата природа, които въздействат върху организмите и имат пряко значение за живота им.
Аборигенен, автохтонен	Първичен, местен.
Автохтонен вид	Съществуващ вид в ареала на видообразуването
Антропогенен	Предизвикан от човека.
Антропогенни фактори	Съвкупност от разнообразни човешки дейности, които действат върху живата и неживата природа.
Ареал	Територия на географско разпространение на таксони живи организми (вид, род, семейство и т.н.) или съобщества (синтаксони от различен ранг).
Асоциация	Основна синтаксономична единица при класификация на растителността, с определен флористичен състав, близки екологични условия и сходен изглед.
Безпокойство	Резултата от различни човешки дейности върху дивите животни, изразяващ се в уплашено, възбудено или раздразнено състояние и невъзможност да осъществяват присъщите им поведенчески действия в заетата от тях зона. Води до отрицателен за животното резултат - от изменения в поведението до напускане на естествения му район на обитаване.
Биологично разнообразие	Многообразието на живите организми на видово и надвидово равнище, многообразието на съобщества, местообитания и екосистеми от различни равнища.
Биотичен	Свързан с живите организми и живата природа.
Биотични фактори	Взаимодействия между организмите при съвместния им живот.
Бореален	Северен по произход.

Браконьерство	<p>Нарушаване на законовите норми за опазване на природните ценности с цел лично облагодетелстване. Включва всички форми на посегателства към всички типове природни ценности, включително:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Убиването, улавянето, преследването и нараняването на диви животни; вземане, пренасяне и превозване на намерени ранени и убити животни или разпознаваеми части от тях; събиране на яйца и индивиди; търговия с диви животни; • Престой или движение на лица на територията на парка с извадени от калъф и сглобени гладкоцевни и нарезни пушки, огнестрелно оръжие с автоматична и полуавтоматична стрелба. Браконьерството представлява престъпление по Наказателно – процесуалния кодекс с изключение на маловажните случаи, които се считат за административни
Вид	Група популации, индивидите в които обменят генетичен материал свободно помежду си, но не с индивиди от популации от други видове. (ако има генетична бариера).
Важно място за растенията (ВМР)	Територия с концентрация на редки и интересни (консервационно значими) растителни видове. В България има 120 ВМР.
Възможност за възстановяване	Усилие (във време и ресурси) за възстановяване в ЗТ на вид или хабитат (EUROSITE). Чрез този критерий се установява стойността на елемента: колкото по-трудно е възстановяването, толкова по-важно е опазването на съответния елемент.
Възстановяване	Пресъздаването на цели съобщества от организми и местообитания по модел на естествено възникващите.
Генеалогичен анализ	Взема под внимание генетическите и екологически особености при определяне произхода на видовете.
Генетични ресурси	Материали от растителен, животински или микроорганизмов произход, съдържащи функционални единици на наследственост и имащи реална или потенциална стойност.
Глациален рефугиум	Територия заета от глациални реликти.
Гола сеч	Изсичането на цялата дървесна растителност върху площ над 1 декар или сливането на голи сечища, чиято обща площ е над 1 декар. (ЗГ чл.2, ал.1.)
Гори	Земя, заета от горско дървесна растителност с площ над 1 декар. (ЗГ, чл.2, ал. 1.)
Горски територии	Всяка територия извън строителните граници на населените места, предназначена основно за гори и обхващаща гори, храсти, земи за залесяване, недърво производителни земи, посочени в единния кадастър, с изключение на горите, създадени върху земи от поземления фонд (чл.2,(2),(3) от Закона за горите.
Дендробионт	Организъм, живеещ върху даден дървесен вид растение.

Диагностични видове	Група от видове с оптимално развитие в рамките на определен синтаксон.
Дива природа	Участък от природата, който не е нарушен от дейността на човека, естествен ландшафт с характерни диви растения и животни и съобщества от тях.
Доминантен вид	Вид, който преобладава по численост, оказва съществено влияние върху средата и обмена на енергия в биоценозата.
Едификатор	Вид, който обуславя условията за живот в съобществото.
Екологичен коридор	Територия, която осигурява връзката на популации, съобщества, екосистеми или местообитания и осигурява безпрепятствената миграция на индивиди и генетичен материал.
Екологична ниша	Пространствено и функционално място на вида в екосистемата; съвкупността от условията на живот в екосистемата, съответстващи на изискванията, към средата от ценопопулациите на
Екологично равновесие	Състояние на балансираност в екосистемата между биоценозата и биотопа на всички надорганизмови равнища.
Екологична сукцесия	Последователна смяна на една екосистема с друга под въздействието на фактори, които съществено изменят или разрушават първоначалната и се създават условия за развитието на друга екосистема, по-приспособена към новите условия.
Екосистема	Динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица.
Екотонна зона	Гранична зона между две екосистеми.
Ендемит	Вид, който се среща само в определен географски район, планина, местност, водоем.
Естественост	Незасегнатост от човешка дейност; липса на окултуряване или опитомяване (EUROSITE).
Застрашен вид	Вид, който е заплашен от изчезване в целия си ареал или в голяма част от него.
Застрашен таксон	Таксон, чиято численост на популациите и област на разпространение намаляват по начин, по който в определен обозрим период може да престане да се среща в дадения район (локално застрашен), в страната (национално застрашен) или на планетата (глобално, световно застрашен); съществуват подробни международно признати класификации на степените на застрашеност и критериите на определянето им.

Защитен таксон	Таксон, поставен под режим на опазване със закон или друг нормативен документ, за който се забраняват всички действия, които могат да нанесат вреди на индивидите, на гнездата или леговищата им, на местата, които те обитават, включително безпокойство, взимане на намерени мъртви индивиди, пренасяне и т.н.
Земеделски територии	Земеделските земи по смисъла на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи.
Зониране	Разделяне на защитената територия на части, наричани зони, които се използват за целите на управлението, обикновено временно (продължителността на съществуването им може да бъде по-малка от периода на действие на плана). Във всяка зона предписанията за управление са приблизително еднакви и се различават по тип и интензивност от тези в другите зони на плана.
Идеална цел	Управление на територията, при условие, че отсъстват ограничители и модифициращи фактори и управляващата организация има пълен контрол над територията (EUROSITE).
Интерпретативни дейности	Дейности, които имат за цел да представят ценностите на ЗТ, проблемите на управление и важността му за отделния човек. Състоят се в съчетание от послания чрез "екскурзоводски" беседи, печатни, визуални и други материали, примери и човешко взаимодействие, илюстриращо значимостта на територията. Извършват се главно в защитената територия, но в някои случаи и извън нея. Най-често терминът се използва за дейностите по обслужване на посетителите.
Инвазивен вид	Неконтролирано развиващ се, нетипичен за локалната биота вид, застрашаващ естествената флора и (или) фауна.
Климакс	Последен, относително устойчив стадий на естествено развитие на съобществото и на екосистемата като цяло, който най-пълно съответства на екологичните условия в дадената местност в съответния период.
Конкуренция	Взаимоотношение между популациите, възникващо при използване на общ хранителен ресурс.
Консервационно Значим вид	Вид или друг таксон, съобщество, екосистема, природно местообитание, признати в научно издание за застрашени в някаква степен или притежаващи съществена екологична роля (например включени в национални или международни червени книги или списъци, в приложения към конвенции или директиви и други подобни документи).
Ксерофилен вид	Сухолюбив, приспособен към живот в условия на недостиг на вода и понижена влажност.

Ландшафт	Обособена територия, появата на някои от елементите на която е възникнала като резултат на действия и взаимодействия между природни и/или човешки фактори.
Мезофилен вид	Организъм, предпочитащ средни (умерени) условия на овлажнение на въздуха и почвата.
Местообитание на вид	Районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира в някои от стадията на своя жизнен цикъл.
Мониторинг	Продължително във времето еднотипно проследяване състоянието на даден показател, фактор, структура и т.н., с цел оценка, прогнозиране, контрол и въздействие за тяхното оптимизиране; система за наблюдения.
Насаждение	Гора или горски участък, заети (покрити) с горскодървесна растителност.
Нестабилност	Степен на променливост на ЗТ и отделните и елементи (EUROSITE).
Обилие	Показател за количественото участие на вида, изразен пряко или косвено.
Ограничител (ограничителен фактор)	Дейност, фактор или действие, които могат да попречат на управляващата организация да постигне целите си (EUROSITE).
Одит (проверка, оценка)	Преглед на изпълнението на плана или част от него, за установяване качеството на плана или на неговото приложение, извършен от управляващата организация (вътрешен одит) или от външна независима институция, която не е свързана директно с територията (външен одит), обикновено при покана от управляващата организация (EUROSITE).
Оперативна цел	Идеална цел, трансформирана от реално действащите ограничители и стимулатори. Реалистична цел, която управляващата организация се стреми да постигне при дадените обстоятелства (EUROSITE).
Организъм	Всяко живо тяло, което е съставено от съгласувано действащи органи и съществува самостоятелно. Организмът е индивид в популация на отделен вид.
Орнитологично важно място(ОВМ)	Природозащитно значима територия или акватория, определена по международно признати цифрови критерии на BirdLife International и включена в световната мрежа от такива места; местата са признати като елементи на европейските екологични мрежи по Директивата за птиците и директивата за хабитатите; в България има 50 ОВМ, идентифицирани и обект на Мониторинг от Българското дружество за защита на птиците.
Оценка	Оценка на набавената информация, водеща до определяне на значението на отделните абиотични, биотични и социално-икономически фактори.

Пластични видове	Видове с големи адаптивни възможности.
Подвид	Подразделение на вида, което се състои от група популации, придобили в процеса на еволюцията устойчиви белези и особености, изолационни бариери от пространствен или времеви тип и други белези, по които се отличават незначително от другите групи от същия вид, но с които могат да дават плодовито потомство в природата.
Поддържащи и възстановителни дейности	Комплекс от мерки и действия, които целят осигуряването на условия за поддържане на настоящото състояние на дадени компоненти на природната среда или възстановяване на желано предишно тяхно състояние (напр. възстановяване на увредени находища на растителни видове и местообитания на животински видове; паша; рекултивация на ерозиран участък чрез зачимяване или затревяване).
Популация	Група от индивиди на даден вид, които населяват определено пространство, взаимно се кръстосват, имат общи морфологични, физиологични и поведенчески особености и са свързани функционално помежду си/ група от индивиди с общ произход, които обменят генетичен материал помежду си много повече, отколкото с индивиди от друга подобна група.
Посетителски център	Нов тип място за почивка, забавление, обучение и възпитание.
Потенциал на територията	Възможностите на територията в екологичен, социален, културен или икономически план (EUROSITE).
Потенциално застрашен вид	Вид, за който е вероятно скорошното му преминаване в категорията на застрашените видове, ако факторите, причинили заплахата продължават да съществуват.
Преглед	Дейност, чрез която се извършва серия от количествени наблюдения като разпределение, качество, плътност и честота на природните характеристики, за да се направи оценка на ЗТ (EUROSITE).
Приоритетен вид, Приоритетно местообитание	Видове или местообитания, които поради своята биологическа ценност се нуждаят от специални мерки за опазване, или са определени като такива по силата на международни споразумения.
Природно местообитание	Естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални площи, характеризиращи се със специфични географски, абиотични и биотични особености.
Програма	Група проекти, с които се изпълнява определена оперативна цел/цели в определен период от време.

Програма CORINE Biotopes	Общоевропейска програма, експериментален проект за събиране, координация и осигуряване на съгласуваност на информацията за състоянието на околната среда и природните ресурси в Общността, лансирана от Европейската комисия през 1985 г.; в България функционира от 1994 г., природозащитно значимите места са идентифицирани в 141 сайта.
Програма „Човек и биосфера“ (МАВ)	Известна още като Програма МАВ (Man and Biosphere), програма на UNESCO от 1970 г. за развиване в природозащитните, обществените и държавните институции на основа за разумно ползване на природните ресурси; лансирала е концепцията за "биосферни резервати".
Проект	Отделна дейност, фиксирана във времето, определена по вид и стойност. Понякога се нарича задача (EUROSITE).
Проект CORINE biotopes	Проект, насочен към локализиране и описание на биотопите с европейско значение.
Работен план	План за действие за специфичен период от време (обикновено година и не повече от пет).
Размер	Достатъчност на площта на територията за поддържане на жизнени популации от най-важните компоненти на нейната биота (EUROSITE).
Разнообразие	Степен на разнообразие на хабитати и хабитатни структури, биологични групи и видове в регионален и национален план (EUROSITE).
Ревизия	Оценка на ефективността на целия план или част от него в постигането на изказаните цели. Предприема се обикновено от персонала на управляващата организация (EUROSITE).
Регулиране числеността на животинските видове	Целенасочена промяна в броя на техните индивиди (увеличаване или намаляване).
Редки видове	Видове, чиито популации са малки и ако не непосредствено, то косвено или потенциално са застрашени.
Режим на опазване	Съвкупността от разрешени и забранени действия за дадена територия, определени от закона и целите, функциите и предназначението на въпросната територия.
Реликтен вид	Вид, който в миналите геологични епохи е имал широко разпространение, а днес непроменен заема неголеми територии.
Рудерализация	Разпространение на антропофити при деградация на местообитанията.
Рядкост	Малочисленост на популацията и ограничено териториално разпространение на вида.
Рядък таксон	Таксон, чиято численост на популацията е сведена до минимум или има силно разпръснато разпространение; една от категориите застрашени таксони, напоследък избягвана поради трудности в категоричното ѝ определяне и припокриване с другите.

Сайт	В CORINE Biotopes Project - място, район, територия от особена природозащитна ценност, определена на базата, на международно признати критерии.
Селищни образувания	Вилни зони, промишлени зони и курортни комплекси.
Синтаксон	Тип фитоценоза от определена синтаксономична категория; основна синтаксономична категория е асоциацията.
Синузия	Пространствено и екологично обособена част от фитоценозата, съставена от растения принадлежащи към една или няколко близки жизнени форми.
Стабилност	Степен на устойчивост на ЗТ и отделните и елементи към природните процеси и антропогенната намеса (EUROSITE).
Стратегия	Общ подход към постигане на една цел. Общият тласък на управлението за постигане на определена цел. В случая начините за постигане на дадена цел са комбинация от действия или пакет от мерки.
Сциофити	Сенколюбиви растения, които не понасят пълно осветление и техният оптимум е при по-слаба интензивност на светлината.
Субдоминант	Растителен вид, който взема главно участие в състава и изграждането на определен етаж от дадена фитоценоза, но е с по-малко обилие от доминантния вид във фитоценозата.
Субендемит	Таксон, който освен в дадена област има изолирани находища и в друга близка географска област.
Съобщество (Биоценоза)	Система от съвместно живеещи в границите на определено пространство организми, представени от своите индивиди и популации; в рамките на биоценозата могат да се разграничат няколко подсистеми, в които участват различни групи организми: растения (фитоценоза), животни (зооценоза), гъби (микоценоза), водорасли (алгоценоза), бактерии (бактериоценоза).
Таксон	Съвкупност от организми, разглеждани като формални обединения на съответните нива от йерархичната класификация; наименование на класификационните единици, отразяващи мястото в системата на даден организъм (основни таксони - форма/вариетет, подвид, вид, род, семейство, разред, клас, тип, царство).
Типичност	Обичайна реакция на растителните и животински съобщества към местните абиотични фактори (геоложки, почвени, климатични особености и воден режим) и определени ползвания в рамките на дълъг период от време (EUROSITE).
Топонимия	Дял от езикознанието, който се занимава с проучване произхода, значението и употребата на географските имена. (Географско наименование).

Трофична база	Хранителна база.
Трудна възстановимост	Възстановяването на вида или хабитата е възможно при усърдно управление в рамките на 10-15 г.
Туризм	Икономическа дейност, която е насочена към създаването, предлагането и реализирането на стоки и услуги, формиращи туристическия продукт предназначен за управление на здравето и /или друга цел.
Управление	Единен и научно обоснован комплекс от мерки, целящ постигане на определените по закон цели, функции и предназначение на защитената територия (включително охрана, контрол, преки природозащитни действия на терена, регулиране на ползванията, природозащитно образование и осведомяване на обществеността и т.н.) Контрол на процесите в ЗТ в съответствие с плана за управление Практическото приложение на плана за управление 3.Предприемане на всякакво действие или проект, идентифициран в плана за управление, в т.ч. идентифициране на нови възможности (EUROSITE).
Устойчиво управление	Управление на ползването, развитието и опазването на природните ресурси по начин и степен, които дават възможност на настоящите поколения и общности да си осигуряват социални, икономически и културни блага, без да се: а) намалява възможността на бъдещите поколения и общности да задоволяват социални, икономически и културни нужди; б) нарушава способността на екосистемите да осъществяват своите почвозащитни и климаторегулиращи функции; в) намалява значително биологичното разнообразие.
Устройствени и технически планове и проекти	Устройствените проекти, планове и програми, техническите проекти за борба с ерозията, териториално-устройствени планове, строителни планове и други, предмет на други закони.
Участник/ заинтересовано лице	Трета страна, лице или група с легитимен интерес или дял в управлението на ЗТ. Пример: Асоциация на собствениците на земеделска земя, риболовни сдружения, спортни дружества и др. (EUROSITE).
Уязвим таксон	Една от категориите застрашени таксони, отнасяща се до таксони, чиито екологични и биологични особености обуславят рязко влошаване на състоянието на популациите им, дори при еднократни или незначителни изменения на средата или човешки въздействия.
Уязвимост (крехкост)	Степен на чувствителност на ЗТ и нейните елементи към определени процеси и явления (EUROSITE).

Фитоценоза (Растително съобщество)	Всяка конкретна растителна групировка, на известно пространство еднородна по състав, структура и взаимодействия между съставлящите я растения и между тях и средата. Фитоценозата е съставна част на биоценоза и екосистемата.
Фауна	Всички таксони животни на определена площ.
Флора	Всички таксони растения на определена площ.
Хабитат	Виж Природно местообитание.
Хабитус	Външен вид, съвкупност от признаци, характеризиращи типа структура или телосложение на отделния индивид.
Хелиофити	Светлолюбиви растения, които се развиват оптимално при пълна слънчева светлина.
Хемисциофити	Сенкоиздръжливи растения, които се развиват при пълна слънчева светлина, но могат да понасят и голямо засенчване.
Хидробионт	Вид, който е приспособен към живот единствено във водна среда.
Хидрофил	Водолюбив.
Хищничество	Взаимоотношение между популациите, при което един вид живее за сметка на друг.
Хранителна верига	Поредица от видове организми, в която всеки организъм е храна на следващия от веригата.
Численост на Популацията	Броят на индивидите в популацията на дадена територия или в даден обем.

СЪКРАЩЕНИЯ

БАН	Българска академия на науките
БДДР	Басейнова дирекция - Дунавски район
БДЗП	Българско Дружество за Защита на птиците
БИ	Биотичен индекс
БК	Бернска конвенция
бк	Бук
БР	Биологично разнообразие
БТС	Български туристически съюз
БФСп	Българска Федерация по Спелеология
ГИС	Географска информационна система
ГФ	Горски фонд
ДВ	Държавен вестник
ДГС	Държавно горско стопанство
Директива 92/43 на Съвета на ЕИО	Директива за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна
ДП	Директива за птиците
ДХ	Директива за хабитатите
ЕКАТТЕ	Единен класификатор на административно-териториалните и териториалните единици
З	Запад
ЗАНН	Закон за административните наказания и нарушения
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗГ	Закон за горите
ЗЗ	Защитена зона
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗКИР	Закон за кадастъра и имотния регистър
ЗЛР	Закон за лечебните растения
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗТ	Защитена територия
ЗУТ	Закон за устройство на територията
И	Изток

ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
ИБЕИ	Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания
КВС	Карта на възстановената собственост
ККР	Карта на кадастралния регистър
КОПС	Комитет по опазване на природната среда
КЗ	Консервационна значимост
ЛТУ	Лесотехнически Университет
ЛУП	Лесоустройствен проект
МГОПС	Министерство на горите и опазване на природната среда
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МС	Министерски съвет
НПО	Неправителствени организации
НСЗП	Национална служба за защита на природата
НУГ	Национално управление на горите
ОП	Оперативна програма
ОПОС	Оперативна програма околна среда
Отд.	Отдел (горскостопански)
ОУП	Общ устройствен план
ПЗ	Природна забележителност
ПК	Поземлена комисия
ППД	Противопожарно депо
ППТ	Противопожарно табло
ПУ	План за управление
ПУДООС	Предприятие за управление дейностите по опазване на околната среда
ПУРБ	План за управление на речните басейни
ПУП	Подробен Устройствовен План
Р	Резерват
РБ	Република България
РДГ	Регионална дирекция по горите

РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РСПБС	Районна служба „Пожарна безопасност и спасяване“
С	Север
СЗ	Северозапад
СИ	Североизток
СФ	Стандартен формуляр
ТП	Териториално поделение
ЧК	Червена книга на Република България
Ю	Юг
ЮЗ	Югозапад
ЮИ	Югоизток
BERN	Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания) Бернска конвенция)
CITES	Конвенция по международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора
DD	Недостатъчно данни
EN	Застрашен вид
EUROBATS	Споразумение за опазване на популациите на европейските прилепи
GPS	Глобална система за позициониране
IUCN	Международен съюз за защита на природата
LC	Слабо застрашен
LR	Нисък риск
NT	Потенциално застрашен

РЕЗЮМЕ

Резерват „Торфено бранище“ е обявен с Постановление № III-а 15422 от 27.10.1934 г. на Министерство на народното стопанство с площ 144.1 ha, Заповед № 602 от 12.08.1980 г. на КОПС, Заповед № 82 от 08.02.1991 г. на МОС, с площ, актуализирана със Заповеди № РД-565 от 12.07.2007 г. и № РД-225 от 06.04.2015 г. на Министъра на околната среда и водите. Организационно резерватът попада в границите на ПП „Витоша“, но е под юрисдикцията на МОСВ. Към настоящия момент за резерват „Торфено бранище“ има издаден акт за изключителна държавна собственост № 1531/30.06.2015 г., като площта на защитената територия е 785.44 ha.

Резерват „Торфено бранище“ е разположен в югозападната част на ПП „Витоша“ между 1750 и 2290 m н.в. Намира се върху ориентираният на север склон свързващ местността „Платото“ с Черни връх. В границите на защитената територия се намира уникален комплекс от високопланински торфища, нямащи аналог по мащаб и видово богатство в българската природа. Високата влажност, недостигът на кислород, киселата реакция на водите са онези специфични фактори, които определят характера на флората. Дебелината на торфените отложения (съхраняващи поленовия пращец) дава възможност за едно палеоботаническо възстановяване на характера на растителността през последните 1500 години. Въпреки специфичния си условия „Торфено бранище“ се характеризира с 103 вида Мъхообразни, 21 вида Лихенизирани гъби (лишеи); 4 вида Макромицети, 103 вида Висши растения, повече от 24 вида Лечебни растения. Те изграждат една растителност типична по скоро за по северен тип флора. От фаунистичните групи са установени 54 (по моделни групи) безгръбначни (сухоземни), 1 вид представители на ихтиофауната, 7 вида земноводни и влечуги. Птичият свят наброява 82 вида, а едрите и дребни бозайници 26 вида. Всички 18 вида прилепи установени в ПП „Витоша“ се срещат и в „Торфено бранище“.

На територията на Резерват „Торфено бранище“ са установени 70 консервационно значими видове с различна категория. От хабитатна гледна точка доминира местообитание 4080. Умереноконтинентални ерикоидни храсталаци (с лапландска върба) или произведен от тях с по-висока степен на влага до преовлажняване. Този хабитат е от реликтен тип, характерен за северните области на Европа. У нас е рядък – среща се само в Рила и Витоша планина.

Резерват „Торфено бранище“ е в много-добро естествено състояние. Параметрите, които касаят екологичната оценка (уязвимост, рядкост, естественост, стабилност и пр.) са оценени положително и високо. Строгият резерватен статут и неговото спазване допринасят за повишаване на консервационната стойност на тази защитена територия. Част от територията е и вододайна зона, която се охранява, тъй като в нея се формира част от оттока на реките Владайска (на северозапад) и Боянска река (на север). Броя на временните водоизточници също е голям.

Характерът на биотичния комплекс, неговата уникалност действително изискват строго спазване на правилата – допуска се само преминаване и провеждане на (щадящи) научноизследователски и образователни програми. Последните са свързани с главните цели и преодоляване на ефекта от заплахите. Предвижда се реализирането на няколко проекта (във връзка с горните програми) за опазване на биоразнообразието, дългосрочен мониторинг и популяризиране на значимостта на тази територия.

РАЗРАБОТКАТА ВКЛЮЧВА СЛЕДНИТЕ ЧАСТИ:

- Речник на термините и съкращенията

Обяснени са употребените термини; посочени са използваните съкращения.

- Въведение – посочват се законовите основания за разработване на плана.

ЧАСТ 1. ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗТ – посочват се място, положението, границите, площта, принадлежност на територията, управленческа структура, законов статут, абиотичните данни, характеристиката на екосистемите и горите, флората и фауната. Част 1 завършва с екологична и социално икономическа оценка, както и с оценка на потенциалната стойност на ЗТ.

ЧАСТ 2. ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ. ВТОРА ОЦЕНКА

Описани са дългосрочните (главните) цели. Посочени са второстепенните (оперативни) цели, както и въздействието на ограниченията при тяхното реализиране и какъв е потенциала на тази ЗТ.

ЧАСТ 3. РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Посочени са условията за достъп до резервата, начините на провеждане на образователни и др. типове природосъобразна дейност. Съобразно закона са формирани 2 (две) зони (за опазване на биоразнообразието и туристическа).

ЧАСТ 4. ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ

Тук се определят приоритетите и съобразно с тях се формират програми целящи опазването на резервата, повишаване на неговата популярност и съхранение на получените данни. Програмите се осъществяват чрез реалистични проекти със същата обща насока като програмите. Формулирани са оперативни задачи и е разработен „Работен план“.

ЧАСТ 5. ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ

Актуализацията на Плана е предвидена от Закона за защитените територии (чл. 55, ал. 2, т 33). Тя дава възможност за оперативна промяна (при необходимост) след осъществяване на служебен преглед, за изпълнение на заданието. Описани са задълженията на участниците на различни нива.

ЧАСТ 6. ФОРМАТ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА ГРАФИЧНИТЕ И АТРИБУТИВНИ ДАННИ.

Описани са цифровите модели, структурата на данните, съдържанието на „Базата данни“ както и различните слоеве в тематичните карти.

В „Приложения“ са събрани заповеди и документи, експертните доклади, таблици, документи за инвентаризация на горите, както и цветни тематични карти в подходящ мащаб.

БЛАГОДАРНОСТИ

Колективът изразява своята искрена благодарност за оказаната помощ и съдействие при разработване на ПУ на Резерват „Торфено бранище“ на партньорите от МОСВ – НСЗП; РИОСВ София, колегите от Природен парк „Витоша“.

ЧАСТ 0:

ВЪВЕДЕНИЕ

0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕТО НА ПЛАНА

Основна предпоставка за разработване на настоящия План за управление е необходимостта от съвременно управление на категорията „резерват“ стандартизирано с общоевропейските изисквания за прилагане на мерки за специализирано опазване на защитената територия.

Основанията за разработване на ПУ на резерват „Торфено бранище“ произтичат от:

1. Закона за защитените територии - обн. ДВ., бр. 133 от 11.11.1998 г., посл. изм. ДВ., бр. 38 от 18 май 2012 г.;

- Настоящият план се разработва на основание чл. 55 от Закона за защитените територии обн., ДВ бр.133 от 11.11.1998 г., посл. изм. ДВ. бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г.;
- Чл. 55. (1) За защитените територии се разработват планове за управление при условия и по ред, определени с наредба, утвърдена от Министерския съвет;
- (2) Плановете за управление на национални и природни паркове се разработват в срок до три години, а на резервати и поддържани резервати - в срок до две години от обявяването им. Плановете се актуализират на всеки десет години;

2. Наредбата за разработване на план за управление на защитени територии - обн. ДВ бр. 13 от 15.02.2000 г.; изм. и доп., бр. 55 от 20.07.2012 г.

- Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии - обн. ДВ бр. 13 от 15.02.2000 г.; изм. и доп., бр. 55 от 20.07.2012 г. е приета на основание чл. 55, ал. 1 от Закона за защитените територии. Тя регламентира условията и редът за разработване на планове за управление на защитени територии.

Чл. 1. С наредбата се уреждат условията и редът за разработване на планове за управление на защитени територии.

Чл. 2. (1) Планове за управление се разработват за:

1. Национални и природни паркове;
2. **Резервати** и поддържани резервати.

3. Закон за биологичното разнообразие –(последно изм. ДВ. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г.)

Чл. 14 на ЗБР уточнява как се процедира, когато защитена територия попада в границите на защитена зона.

Чл. 14. За защитените територии, попадащи в границите на защитени зони, се прилага Законът за защитените територии.

4. Договор за възлагане за изготвяне на План за управление на Резерват „Торфено бранище“ между Изпълнител и Министерство на околната среда и водите/Регионална инспекция по околна среда и водите – София - Възложител.

Договор № ВД-036/16.12.2014 г. за възлагане на обществена поръчка с предмет: Обособена позиция №2: „Избор на изпълнител за разработване на планове за

управление на защитените територии: резерват „Бистришко бранище“, резерват „Торфено бранище“, ПР „Училищна гора“, ПР „Богдан“.

Възложител: МОСВ/РИОСВ - гр. София

Изпълнител: РИЛА КОНСУЛТ ЕООД, София

5. Настоящото задание

Разработване на ПУ на резерват „Торфено бранище“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите.

0.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ – УЧАСТНИЦИ, ОБЩЕСТВЕНИ ОБСЪЖДАНЯ

0.2.1. Работен колектив

ПУ е разработен от колектив от квалифицирани експерти в съответните области, със задължителното участие на ботаник, зоолог, фитоценолог, еколог и лесовъд. Всички експерти са с опит в областта, в която работят, и в изготвянето на ПУ на защитени територии и не са в конфликт на интереси.

1. Проф. д-р Димитър Пеев – Ръководител на екипа, ботаник, висши растения
2. Гл. ас. Анита Тошева - водни макрофити
3. Гл. ас. Благой Узунов - планктон
4. Д-р Борислав Наумов - херпетофауна
5. Инж. Борислав Милушев - геология, почви
6. Доц. д-р Васил Попов - бозайници (без прилепи)
7. Експ. Васил Вутов - лечебни растения
8. Инж. лесовъд Георги Загорев – гори
9. Гл. ас. д-р ланд. арх. Диана Каратотева - ландшафт
10. Проф. д-р Димитър Димитров - висши растения
11. Доц. арх. Добринка Желева-Мартинс Виана - културно историческо наследство
12. Инж. лесовъд Елена Георгиева - климат
13. Доц. д-р Емилия Варадинова - хидробиология
14. Гл. ас. Иван Трайков – водни макрофити
15. Доц. д-р Иван Пандурски - ключов експерт, прилепи
16. Експ. Ина Анева - растителност
17. Експ. Лъчезар Якимов – хидрохимия
18. Доц. д-р Лъчезар Пехливанов - ихтиолог
19. Експ. Любомир Кендеров - хидробиолог
20. Експ. еколог Любомир Профиров - орнитолог
21. Проф. д-р Майя Стойнева - ботаник, лихенизиращи гъби (лишеи)
22. Гл. ас. Мариан Върбанов - хидрология
23. Доц. д-р Мелания Гьошева-Богоева - макромицети
24. Експ. Наталия Вълковска - Попова - лечебни растения, техн. секретар
25. Гл.ас. д-р Невена Трифонова Иванова - орнитолог
26. Гл. ас. Николай Коджабашев – безгръбначни животни
27. Доц. д-р Петър Желев - ключов експерт, растителност, типове местообитания
28. Инж. Пламен Драголев – ГИС
29. Експ. гл.ас. д-р Пламен Иванов - фитобентос
30. Гл.ас. д-р Радка Фикова - хидрохимия

31. Доц. д-р Райна Начева - мъхообразни
32. Доц. Таньо Мичев - орнитолог
33. Експ. Тихомир Русинов Стефанов - ихтиолог
34. Доц. д-р Христо Делчев - безгръбначни животни

0.2.2. Процес на изготвяне на ПУ - основните етапи и всички участници и заинтересовани страни - РИОСВ - СОФИЯ, ТП – ДГС/ДЛС, общини, институции, НПО и др.

Дейностите по изработването на ПУ на резерват „Торфено бранище“, са следните:

- Описание и оценка на защитената територия;
- Характеристика на абиотичните фактори и обща оценка на състоянието на компонентите на околната среда;
- Оценка тенденциите на изменение на абиотичните фактори;
- Първа оценка на биологичното разнообразие на територията на резерват „Торфено бранище“;
- Изготвяне на библиография и списъци на описаните видове от предишни научни изследвания на територията на ПР „Торфено бранище“;
- Културна и социално-икономическа характеристика на района, съгласно структурата на Плана за управление;
- Първа екологична оценка по отношение на уязвимост, рядкост, естественост и типичност на установените екосистеми и биотопи, растителност, флора и фауна;
- Формулиране на основните и специфични проблеми на територията на резерват „Торфено бранище“;
- Оценка на потенциала на защитената територия - резерват „Торфено бранище“;
- Втора оценка на потенциалните възможности на територията и определянето ѝ като територия за съхранение на местообитания на редки, защитени и ендемични растителни и животински видове с европейско и конзервационно значение;
- Изготвяне на норми, режими, условия и препоръки за осъществяване на дейностите и предписания за опазване и ползване на установените ресурси на територията на резерват „Торфено бранище“;
- Провеждане на комплексен дългосрочен мониторинг за опазване и поддържане на биоразнообразието в резерват „Торфено бранище“;
- Изготвяне и приемане на ПУ на резерват „Торфено бранище“.

ОСНОВНИ ЕТАПИ ОТ РАЗРАБОТВАНЕТО НА ПУ НА РЕЗЕРВАТ „ТОРФЕНО БРАНИЩЕ“

- Сформиране на експертни екипи, издаване на необходимите разрешителни за извършване на работата по проекта. Идентифициране на заинтересованите институции и субекти.
- Проучване на нормативните документи, идентифициране и набиране на съществуващата информация, касаеща резервата „Торфено бранище“, от обявяването му до настоящия момент. Провеждане на работни срещи в РИОСВ – София и МОСВ - както официални, така и в оперативен порядък.
- Проучване на сегашното състояние на защитената територия. Извършване теренни проучвания и експедиции, свързани със събиране на информация и материали от експертните екипи, вкл. таксация на горските територии; набиране на необходимата допълнителна

информация. Събраните данни бяха анализирани по утвърдени методики по компоненти.

- Формулиране на проблемите пред опазването и подобряването на естествените процеси и състоянието на защитената територия. На базата на наличната информация и проведените теренни проучвания през 2015 г. се извърши анализ на данните и оценка на екологичната и социално-икономическата значимост на резервата, отчетени бяха основните заплахи и набелязани дългосрочните цели и ограничения. Това даде възможност да бъде планирано управлението на поддържащия резерват през следващите 10 години.

- Набелязване на мерки, гарантиращи устойчивост. За осъществяване дейностите на територията на резервата бяха набелязани дългосрочни и краткосрочни програми, планове и проекти.

В процеса на разработването на настоящия ПУ са спазени изискванията на утвърденото **Задание за разработване на ПУ на резерват „Торфено бранище“**.

Участници и заинтересовани страни:

- РИОСВ – София;
- МОСВ;
- ИАОС;
- РДГ София;
- Областна администрация София – град;
- Общинска администрация Софийска голяма община;
- Неправителствени организации и др.

В процеса на разработването на настоящия план за управление са спазени изискванията на утвърденото **„Задание за разработване на план за управление на резерват „Торфено бранище“**.

0.2.3. Проведени работни срещи и консултации, обсъждания – неформални и работни срещи с участието на заинтересованите държавни органи и институции, научни, обществени и неправителствени организации

Работна среща за оповестяване началото на разработване на Плана на тема: План за управление на резерват „Торфено бранище“ – гр. София, 24.02. 2015 г.

- Консултации
- Обсъждания

СРЕЩИ С ВЪЗЛОЖИТЕЛЯ И БЕНЕФИЦИЕНТА

Първа среща: 23.12. 2014 г. РИОСВ и МОСВ

Участници: доц. Т. Мичев, инж.Г. Загорев, гл. експ. Вл. Пенчев – РИОСВ, София.

Цел: Обсъждане програмата за хода на изпълнението; формиране на екип.

Резултати: Уточнена времевата рамка за работата, отговорностите на членовете на екипа
Без протокол

Втора среща на 24.03. 2015 г. с РИОСВ и МОСВ

Участници: Д. Стоев МОСВ, Б. Бечев, Т. Мичев, И. Петкова, И. Пандурски, М. Кръстева, Р. Христова, Н. Вълвовска, Пл. Драголов, Д. Пеев

Цел: Обсъждане на специфични елементи в програмата, получаване на указания за обема на съдържанието, характера на изложението и др.

Резултати: Окончателно изясняване отговорностите и сроковете, краткостта на изложението, съдържанието на приложенията.

Трета среща на 24.04. 2015 г. с РИОСВ и МОСВ

Участници: Д. Стоев, И. Петкова, М. Кръстева, И. Пандурски, Г. Загорев, Пл. Драголов, В. Макавеев, Н. Вълковска, Д. Пеев.

Цел: Изясняване на кадастралните граници на резерватите, необходимост от уведомителни писма за Паметници на културата; доклад за текущото състояние.

Резултати: Уточнени границите по кадастъра, формата и съдържанието на необходимите писма, предоставен в чернова 80% от работния обем на ПУ на ПР „Училищна гора“ и ПР „Богдан“.

ОПЕРАТИВНИ СРЕЩИ НА ЕКИПА

Среща – 18.02. 2015 г. В. Дунгова, Д. Пеев

Цел: Формиране на екип; организация на теренната работа, финансово обезпечаване на теренната работа и отчетността.

Резултати: Потвърден състав на екипа; яснота по организация на теренната работа и отчетността.

Среща на 20.02. 2015 г. за окончателно формиране на екип

Участници: по списък приложен в т.2.1.

Цел: Разпределяне на задачите, характер на проучването.

Резултати: Разпределение на експертите на три (3) групи:

- Работещи и в 4-те резервата – останалите членове за екипа (31 участника)
- Работещи само в ПР „Училищна гора“ и ПР „Богдан“ – няма
- Работещи само в „Бистришко бранище“ и „Торфено бранище“ – Хр. Делчев, Н. Вълковска, А. Тошева.

Избран техн. секретар на проекта Наталия Вълковска - Попова.

06.06.2015 г. Среща с ръководството на ПП „Витоша“ и на изпълнителите на ПУ ПП „Витоша“

- * Коментирано състоянието на плановете
- * Докладвана от наша страна степен на готовност
- * Съгласие за предоставяне на информации
- * Нашите резултати ще бъдат готови преди ПУ на Витоша

Срещата мина при пълен консенсус по всички въпроси. От екипа присъстваха Д. Пеев, Ив. Пандурски, П. Желев, Г. Загорев, М. Кръстева, Н.Вълковска, , Р. Христова.

ТЕКУЩИ КОНСУЛТАЦИИ, КОНТАКТИ, ВРЪЗКИ И ДР.

Среща на 12.05. 2015 г. с ключовите експерти и Административното ръководство, Бенефициента.

Участници: В. Дунгова, Р. Христова, М. Кръстева, Ив. Пандурски, П. Желев, Д. Пеев, Н. Вълковска.

Цел: Представяне на базовия текст за ПУ на резерватите; коментари; идеи за реализация.

Резултати: Уточняване начина на представяне на информацията; Необходимостта от

допълнителни справки; Евантуални срокове за подготовка на картите; За предаване на проектоплановете. За всички планове.

Консултации с МОСВ - Д. Стоев:

Цел: Текущи въпроси от неговата компетенция – общо 7 консултации, последни 26.06.2015 г.- 28.06.2015 г. относно статута на „Торфено бранище“.

Резултат: Коректна насоченост за бързо изпълнение на задачите.

Консултация - 25.08.2015 г.с представители на РИОСВ Вл. Пенчев, Д. Славова, Д. Бъчварова

Участници: Д. Пеев, Ив. Пандурски, В. Матеев, Пл. Драголов, Н. Вълвовска.

Текущи въпроси относно корекциите и допълненията на Плана за управление на резерват „Торфено бранище“ с цел подобряване на качеството му.

0.2.4. Съгласно чл. 12, ал. 1 от Наредбата за разработване на план за управление на защитени територии проекта за План за управление на резерват „Торфено бранище“ не подлежи на задължително обществено обсъждане.

0.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА

Предназначението на Плана е да бъде *инструмент за управление* на резерват „Торфено бранище“. За целта той зачита на първо място изискванията и целите на природозащитата, а това е предпоставка за бъдещото му съществуване. Същевременно с него се цели обществена подкрепа чрез създаването на условия за стимулиране на регионалното развитие и отчитане на баланса на интереси и координация на институциите, други заинтересовани лица и НПО, към които е насочен. Предназначението на Плана е да обоснове и включи система от основни *дейности и мерки* за:

- Опазване и възстановяване на специфичните за района местообитания и видове;
- Създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи;
- Разработване на интерпретативни програми отговарящи на засиленият интерес към съхранената природа на резерват „Торфено бранище“, с оглед повишаване обществения интерес към защита и опазване на тази част на Витоша;
- Задача на ПУ е идентифициране на лицата, отговорни за различните аспекти на управлението на резервата, зоните в него;
- Целта е постигане на съгласуваност и реални резултати от набелязаните дейности и мерки с възможности за преразпределяне на задълженията. Разработване на схема на съгласуваност и съподчиненост, институционално развитие и по-голямо участие на обществеността в управлението.

0.3.1. Предназначение на План за управление

План за управление на резерват „Торфено бранище“ е инструмент за институциите, които по Закона за защитените територии са отговорни за неговото управление – МОСВ и РИОСВ София. В него са назовани взаимовръзките между целите на природозащитата и регионалното развитие. Направен е анализ, отчитащ баланса на интересите и координацията между институциите и други заинтересовани лица, към които е насочен. Конкретните цели за управлението на територията са насочени и съобразени със спецификата на резервата.

0.3.1.1. Опазване на флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях специфични ландшафтни и екосистемни условия

Според първата Заповед (1934 г.) за обявяване на резервата обект на опазване са горите и пасищата- айлаци (ориг.). В заповедта от 1980 г. обект за опазване са високопланинската безлесна зона и иглолистните комплекси.

Направената пълна инвентаризация на горите в резерватната територия и проучванията върху флористичното и фаунистично разнообразие допълват съществуващата информация за него. Изработен е ГИС за резервата по отношение на екосистемите, биотопите, флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях ландшафтни и екосистемни условия.

0.3.1.2. Перспективите за природосъобразно управление и оценката за научната и образователна стойност на резервата

Планът за управление осигурява необходимите условия за природосъобразно управление за следващия десетгодишен период. В приложения по компоненти са направени съответните изводи, оценки за научната и образователна стойност на резервата и препоръки за бъдещото му устойчиво управление.

0.3.1.3. Осигуряване на база от данни за резерват „Торфено бранище“ и набелязване на мониторингови схеми за нейното допълване

Чрез извършването на пълна инвентаризация на територията на резервата ще бъде събрана актуална информация за състоянието на екосистемите, които го изграждат. Това от своя страна дава възможност за прилагане на адекватни мониторингови схеми за следене на процесите и тенденциите, които в бъдеще ще определят облика му. Мониторингът основно ще бъде насочен към влиянието, което имат над него:

- Естествени процеси в развитието на торфищните комплекси; видово многообразие на различните биотични групи.
- Абиотични фактори. Дебела снежна покривка, бурни студени ветрове, фьонове ветрове, преохладен почвен субстрат и др. влияят върху динамиката и числеността на консервационно значимите видове и пр.
- Антропогенни фактори (отпадъци, посетители).

0.3.2. Главни особености на Плана, отчитащи спецификата на резерватната територия

В настоящият ПУ са отчетени специфичните особености на територията, обект на опазване. Взети са предвид природните дадености, антропогенните фактори и значението ѝ като основа за формирането на положително отношение към опазването на природата. Дефинирани са и потенциалните заплахи и мерките за тяхното преодоляване.

0.3.2.1. Локалните биотични и абиотични условия

При разработването на съответните раздели и инвентаризацията на горите са отчетени към настоящия момент локалните биотични и абиотични условия в резервата. Отчетени са промените, настъпили през последните години вследствие екстремните въздействия от климатични, биотични и абиотични фактори –дебела снежна покривка, бурни студени ветрове, фьонове ветрове, преохладен почвен субстрат и др., които влияят на състоянието на торфищния комплекс, на индивидите от дървесни видове и на фрагмента от гора край х. „Кумата“ и х. „Боерица“.

0.3.2.2. Местните социално-икономически и културни условия

Отчетени са особеностите на резервата, по отношение местните социално - икономически и културни условия, както и влиянието им върху него.

0.3.2.3. Значение на територията на резервата за формирането на цялостен природен комплекс заедно със съседната защитена територия и други прилежащи територии

Резерват „Торфено бранище“ попада в границите на ПП „Витоша“, на Защитена зона BG0000113 „Витоша“ за опазване на дивите птици, обявена със Заповед № РД - 763 от 28.10.2008 г. на министъра на околната среда и водите (обн., ДВ, бр. 99 от 18.11.2008 г.), изм. и доп. Заповед № РД-271 от 31.03.2021 г. на министъра на околната среда и водите (обн., ДВ, бр. 41 от 18.05.2021 г.) и на Защитена зона BG0000113 „Витоша“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка на защитените зони, приет с Решение № 122 от 02 март 2007 г. на Министерски съвет (обн., ДВ, бр. 21 от 09.03.2007 г.), със Заповед № РД - 271 от 31.03.2021 г. на министъра на околната среда и водите (обн., ДВ, бр. 41 от 18.05.2021 г.), която изменя и допълва по същество Заповед № РД - 763 от 28.10.2008 г.

0.3.2.4. Регламентиран достъп за преминаване по туристическите маршрути и рекреационно ползване на територията

Чрез заложените в настоящия план за управление мерки се създават условия за регламентиран достъп за преминаване на посетители от х. „Кумата“ към местн. „Конярника“ - успоредно на ски лифт Конярника (до тук извън границите на резервата) и на влизане на територията на резервата в местн. „Три кладенци“ в посока Черни връх, изцяло на територията на резервата.

0.3.2.5. Създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи

В процеса на изготвяне на настоящия ПУ са взети под внимание предложения, целящи създаването на възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи, като предпоставка за приобщаване на обществеността към опазването на резервата при щадящо отношение при организация на дейностите.

0.3.2.6. Особеност на Плана за управление

Особеност на ПУ е необходимостта от идентифициране на всички потенциални заплахи, произтичащи от близостта до столичния град и други селища и лесен достъп до резервата и необходимостта от преодоляването им с цел недопускането на негативни необратими промени в състоянието му.

В процеса на изработване на настоящият ПУ са идентифицирани по компоненти потенциалните заплахи и са формулирани начините за преодоляването им.

ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

Представя се основната изходна информация, отнасяща се до дадености и особености на резервата във физико-географски, исторически, биологически, правен и социален аспект. Да се посочат всички известни на съставителите източници на допълнителна информация.

1.0. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ

1.0.1. Местоположение на резерват „Торфено бранище“, според физикогеографското райониране, административното деление, както и близки селищни образувания, градове, села и особености

Според Физикогеографското райониране на България (Мишев 1989 г.), резерват Торфено бранище попада в IV2 – Краищенско - Витошката подобласт на Краищенско – средногорската област на Южnobългарската провинция.

Фигура 1.1.0.1. Местоположение на резерват „Торфено бранище“ - Физикогеографско райониране на България, Мишев 1989 г.

Разположен е във Витоша, между 1750 и 2290 m н. в. върху северния склон на планината и заема голяма част от територията на Витошкото плато.

Според административното деление на страната, резерват „Торфено бранище“ попада в област София (столица), община Столична, землище на кв. Бояна, гр. София, район Витоша. Най – близките до резервата населени места отстоят от него съответно:

кв. Драгалевци – 2,5 km

кв. Симеоново – 3,0 km

кв. Бояна – 3,8 km

1.0.2. Обзорна едромасщабна карта с неговото разположение

В приложение е представена обзорна едромасщабна карта с разположението на резерват „Торфено бранище“.

Приложение ПЗ, Тематични карти, Карта №1.

1.0.3. Границите на резерват „Торфено бранище“

Резерват „Торфено бранище“ е обявен с Постановление №III а 15422 на Министерство на народното стопанство от 27.10.1934г. (ДВ бр.178/06.11.1934 г.) – постановвлнието за обявяване на национален парк Витоша. Постановление № 16362 от 01.10.1935 г. на МНС внася корекции в Постановление №III а 15422 /27.10.1934 г. Заповед № 602/12.08.1980 г. на КОПС към МС (ДВ, бр. 78/1980 г.) увеличава площта на резервата, като включва следните отдели и подотдели: 175 г (част – 2,6 ха), д-п, 1 (част – 4,6 ха), 2 (част – 2 ха), 5, 6, 7, 8 (част 34 ха), 9- 12, II (част – 322,9 ха), III (част – 157,7 ха), V (част – 50 ха) по лесоустройствения проект от 1963 г. Увеличението цели запазване на високопланински безлесни и горски екосистеми с принадлежащата им характерна и рядка флора и фауна. Заповед № 82/08.02.1991 г. на Министерство на околната среда (ДВ, бр.24/1991 г.) запазва режима и площта (последната е утвърдена с

незначителна промяна). Заповед №РД-565 от 12.07.2007 г. на МОСВ (ДВ, бр. 68/2007 г.), поради извършени по-точни измервания при изработване на КВС на землището на кв. Бояна площта е актуализирана и увеличена, като е обособен имот № 000310, съгласно КВС. Последната промяна е извършена със Заповед № РД-225 от 06.04.2015 г. на Министъра на околната среда и водите. Към настоящия момент за резерват „Торфено бранище“ има издаден акт за изключителна държавна собственост № 1531/30.06.2015 г., като площта на защитената територия е 785.44 ha.

1.0.4. Карта в подходящ мащаб, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея прилежащи територии с обща информация за тях и връзките на Р със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници

В приложение е представена карта, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея ПП „Витоша“ и др. прилежащи територии, вкл. обща информация за тях и връзките на резервата със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници и др.

Приложение ПЗ, Тематични карти, Карта №2.

1.1. ПЛОЩ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Площ на резерват „Торфено бранище“ - в границите, определени с Постановление № 15422 от 27.10.1934 г. на МНС, изменени и разширени с Постановление № 16362 от 01.10.1935 г. на МНС, Заповед № 602/12.08.1980 г. на КОПС към МС, Заповед № 82/08.02.1911 г. на МОС, Заповед № РД-565/12.07.2007 г. на МОСВ и Заповед № РД-225 от 06.04.2015 г. на Министъра на околната среда и водите.

Постановлението за обявяване Резерват „Торфено Бранище“ е №III а 15422 на Министерство на народното стопанство от 27.10.1934г. (ДВ бр.178/06.11.1934 г.). Постановление № 16362 от 01.10.1935 г. на МНС внася корекции в Постановление №III а 15422 /27.10.1934г. Двете постановления, предвид времето, в което са изготвени имат описателен характер и не фиксират точната площ. Със Заповед № 602/12.08.1980 г. на КОПС към МС (ДВ, бр. 78/1980 г.) е увеличена площта на резервата, като се стъпва на основата на изработено лесоустройство (ЛУП от 1963 г.) и наличие на сравнително точни кадастрални карти (1970 г.). Площта на резервата се увеличава от 144.1 на 782,8 ха. Заповед № 82/08.02.1991 г. на Министерство на околната среда (ДВ, бр.24/1991 г.), която утвърждава площ на резерват „Торфено бранище“ 784,1 ха. Заповед №РД-565 от 12.07.2007 г. на МОСВ (ДВ, бр. 68/2007 г.), актуализира площта от 7841,0 дка на 7852.964 дка, която е и утвърдената площ на обособения имот № 000310, съгласно КВС. Промяната на площта е в следствие по – точните измервания и взаимната обвързаност на скиците в КВС. Със Заповед № РД-225 от 06.04.2015 г. на Министъра на околната среда и водите окончателно се определя площта на резервата на 7854.426 дка. Тази промяна също се дължи на по – точни измервания и прилагането на съвременни методи.

Приложение ПЗ, Тематични карти, Карта №4.

1.2. ФОНДОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

1.2.1. Фондова принадлежност на резерват „Торфено бранище“

Резерватът е изключителна държавна собственост, защитена територия.

1.2.2. Административна принадлежност

Резерватът „Торфено бранище“ попада в землището на кв. Бояна, на територията на р-н Витоша, Столична голяма община, област София – град.

В приложение е дадена обзорна карта на резерват „Торфено бранище“ и прилежащата му територия. Нанесени са населените места и техните землищни граници, границите на общините, както и разпределението на горите и земите.

Приложение ПЗ, Тематични карти, Карта №3.

1.3. ЗАКОНОВ СТАТУТ НА РЕЗЕРВАТА „ТОРФЕНО БРАНИЩЕ“

1.3.1. Исторически преглед на статута и предназначението на териториите в миналото

Подробен исторически преглед на статута и предназначението на териториите в миналото е направен в обяснителната записка към инвентаризацията, приложение към настоящия план за управление. Той обхваща периода от преди 1934 г. до настоящия план за управление.

1.3.2. Да се направи кратък преглед на причините и стъпките за обявяването на резервата

Причината за обявяването на резерват „Торфено бранище“ е запазването на торфищата на Витоша. През 1934 г. резерватът е включен в границите на новообявения Национален парк Витоша. През 1980 г. площта му е разширена значително с цел запазването на високопланински безлесни и торфищни екосистеми с принадлежащата им характерна и рядка флора и фауна. Всички следващи промени са свързани с малки промени в площта, дължащи се само на по – високата точност в геодезическите измервания. Те не касаят предмета, целите и режима на опазване на територията.

1.3.3. Законов статут на резерват „Торфено бранище“, произтичащ от националното законодателство - закони и техните поднормативни актове

1.3.3.1. Законов статут на резерват „Торфено бранище“ произтичащ от Закона за защитените територии (ЗЗТ)

Законът за защитените територии (ЗЗТ) регламентира изискванията, на които трябва да отговаря определена територия за да бъде обявена за резерват, целите на управление, забрани, респ. разрешени дейности. Те са разписани в чл. чл. 16 и 17 от ЗЗТ.

Резервати

Чл. 16. (1) За резервати се обявяват образци от естествени екосистеми, включващи характерни и/или забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им.

(2) Резерватите се управляват с цел:

1. Запазване на естествения им характер;
2. Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;

3. Опазване на генетичните ресурси;
4. Запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;
5. Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Чл. 17. (1) В резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. Тяхната охрана;
2. Посещения с научна цел;
3. Преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
4. Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите;
5. (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г.) потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2) Пътеките по ал. 1, т. 3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2009 г.) Посещенията по ал. 1, т. 2 и 4 се осъществяват след съгласуване с Министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица.

(4) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., доп., бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 103 от 2009 г.) Санитарните мероприятия по ал. 1, т. 5 се извършват след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица, издадено след положително научно становище от Българската академия на науките и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

1.3.3.2. Законов статут на резерват „Торфено бранище“ произтичащ от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР)

Законът за биологичното разнообразие (ЗБР) чрез чл. 3 и чл. 4, т. 5 предоставя възможността за прилагането на допълнителни защитни механизми за защитените територии, които предоставя прилагането на Европейските директиви, касаещи изграждането и функционирането на Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000. Допълнителен защитен механизъм е разписан и в чл.125, ал. 4, който удвоява размера на предвидените глоби, ако изброените нарушения са извършени в защитена територия.

Чл. 3. (1) Държавата изгражда Национална екологична мрежа, включваща:

1. (доп. - ДВ, бр. 94 от 2007 г.) защитени зони, като част от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000;

Чл. 4. Националната екологична мрежа цели:

.....

5. Ограничаване на негативното антропогенно въздействие върху защитени територии.

Чл. 125. (Изм. - ДВ, бр. 88 от 2005 г.)

(4) За нарушения по чл. 38, чл. 41, ал. 3, чл. 44 и 46, извършени в защитени територии или засягащи световно застрашени видове животни, глобите по ал. 1 се налагат в двоен размер.

1.3.3.3. Законов статут на резерват „Торфено бранище“ произтичащ от Закона за лечебните растения (ЗЛР)

Законът за лечебните растения и Заповед на Министъра на околната среда и водите за лечебните растения под специален режим (ЗЛР, чл. 10, ал. 5) № РД-115/13.02. 2015 г. са неприложими за територията на резерват „Торфено бранище“, поради забрани и ограниченията, произтичащи от ЗЗТ.

1.3.3.4. Законов статут на резерват „Торфено бранище“ произтичащ от Закона за устройство на територията (ЗУТ)

Законът за устройство на територията (ЗУТ) регламентира обществените отношения, свързани с устройството, инвестиционното прекъсване и и строителството в Р България, като определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели Според него резерват „Торфено бранище“ е с предназначение „защитена територия“, съгласно чл.7, ал 1 от закона и по конкретно - защитена територия – за природозащита (чл. 8, ал. 4).

1.3.3.5. Законов статут на резерват „Торфено бранище“ произтичащ от Закона за водите (ЗВ)

Законът за водите (ЗВ) урежда собствеността и управлението на водите на територията на Р България. Съгласно чл. 119а, т. 5 от него зони за защита на водите са.....“защитените територии и зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване“. Съгласно чл. 119б от закона за териториите и зоните по чл.119а, т.5 могат да бъдат определени специфични изисквания, към състоянието на водите, които трябва да се постигнат и/или поддържат според:

1. Заповедта за обявяването, издадена по реда на Закона за защитените територии или Закона за биологичното разнообразие;
2. Влязъл в сила план за управление на защитената територия или зона;
3. Влязъл в сила план за действие за растителен или животински вид.

1.3.3.6. Законов статут на резерват „Торфено бранище“, произтичащ от Закона за държавната собственост (ЗДС)

Законът за държавната собственост (ЗДС) регламентира придобиването, управлението и разпореджането с имоти – държавна собственост. Съгласно чл. 2, ал 2, т. 1 публична държавна собственост са ....“ обектите и имотите по чл. 18, ал. 1 от Конституцията на Република България, определени със закон за изключителна държавна собственост.“ В конкретния случай такъв закон се явява ЗЗТ.

1.3.3.7. Законов статут на резерват „Торфено бранище“, произтичащ от Закона за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД)

Законът за лова и опазване на дивеча (ЗЛОД) е неприложим за територията на резерват „Торфено бранище“, поради забраните и ограниченията, произтичащи от ЗЗТ.

1.3.3.8. Законов статут на резерват „Торфено бранище“, произтичащ от Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА)

Законът за рибарството и аквакултурите (ЗРА) е неприложим за територията на резерват „Торфено бранище“, поради забраните и ограниченията, произтичащи от ЗЗТ.

На приложената карта са отразени териториалните промени в защитената територия от обявяването и до изработването на настоящия план за управление.

Приложение ПЗ, Тематични карти, Карта №4.

1.4. СОБСТВЕНОСТ

Съгласно Чл. 18, ал.1 от Конституцията на Република България, подземните богатства, крайбрежната плажна ивица, републиканските пътища, както и водите, горите и парковете с национално значение, природните и археологическите резервати, определени със закон, са изключителна държавна собственост. Специален закон в това отношение се явява ЗЗТ, съгласно който парковете с национално значение, посочени в приложение № 1, и природните резервати, посочени в приложение № 2 на Закона, които служат за задоволяване на обществени потребности с общонародна значимост, са изключителна държавна собственост. (чл.8, ал 1). В приложение № 2 на Закона за ЗТ, в категория резервати под № 4 е вписан резерват „Торфенобранище“.

Територията е изключителна държавна собственост. Няма регистрирани реституционни претенции или наличието на неправомерно възстановени гори и земи в границите на резервата, право на ползване и пр.

Приложение ПО. Заповеди, Документи.

1.5. УПРАВЛЕНСКА СТРУКТУРА

Съгласно разпоредбите на ЗЗТ, МОСВ и неговия регионален орган РИОСВ София, провеждат и осъществяват управлението, контрола и охраната в резерват „Торфено бранище“ – чл. 46 (1) и чл 47 (11). Основна отговорна институция за управлението на резервата на държавно ниво е МОСВ, чрез Дирекция „Национална служба за защита на природата“ (НСЗП), която има координиращи и контролни функции, свързани с управлението на Защитените територии, а на регионално – РИОСВ гр. София, която е приела за стопанисване защитената територия, съгласно приложения списък на приетите резервати и поддържани резервати с Вх. № 04 – 00 - 424/16.01. 2003 г.

По-важни функции на РИОСВ съгласно чл. 50 от ЗЗТ по отношение на резервата са:

- Осъществява и организира управлението на ЗТ;
- Координира и контролира прилагането на планове за управление в областта на научно-изследователската работа, поддържащите и възстановителните мерки за застрашени видове и местообитания, просветните и образователните екологични програми и други природозащитни дейности, осъществявани от други държавни органи, общини, неправителствени организации и лица.
- Организира мониторинг върху качествата на компонентите на околната среда;
- Организира и поддържа база данни и регионални регистри;
- Организира функционирането на посетителските центрове;

- Санкционира нарушителите в предвидените случаи.

Конкретните функции и задачи на РИОСВ по отношение опазването на биологичното разнообразие и защитените територии са посочени в Правилника за устройство на дейността на РИОСВ. В най-общи линии те се свеждат до регулиращи, контролни функции, свързани с превантивен, текущ и последващ контрол върху стопанисването и опазването на възобновимите и невъзобновимите природни ресурси; контрол по опазване на биологичното разнообразие.

На **Фиг. 1.1.5.-1** са дадени връзките и съподчинеността във функционалната структура по отношение на управлението на резерват „Торфено бранище“.

Фиг. 1.1.5.-1. Връзки и съподчиненост във функционалната структура по отношение на управлението на резерват „Торфено бранище“.

1.5.2. Персонал-функции

РИОСВ – София не разполага със специализирана структура за управление и стопанисване на ЗТ – изключителна държавна собственост. Не разполага и със специализирана охрана, поради което всички дейности се изпълняват от трима гл. експерти по „опазване на ЗТ и биологичното разнообразие“, един ст. експерт по „опазване на ЗТ и биологичното разнообразие“ в отдел „Защита на природата“ към дирекция „Превантивна дейност“. Дейността им се контролира от началник отдел „Защита на природата“. Функциите на отделните служители са определени в длъжностните характеристики, съгласно изискванията на Закона за защитените територии,

Правилника за условията и реда за управлението, възлагането на дейности по поддържане и възстановяване, възлагането на туристически дейности, охраната и контрола в горите, земите и водните площи в защитените територии – изключителна държавна собственост (обн., ДВ, бр. 49/14.06.2005 г.) и Правилника за устройство на дейността на РИОСВ (ПУДРИОСВ, ДВ бр.103/2011 г.).

1.5.3. Материално-техническо обезпечаване

РИОСВ – София не разполага с отделно материално - техническото обезпечаване на дейностите по управлението на Защитените територии, с изключение на един брой пикап **Great Wall**. В приложение е даден списък на материално - техническото обезпечаване на РИОСВ – София. То се използва за осъществяването на цялостната дейност на РИОСВ, включително и тази по управление и охрана на ЗТ – изключителна държавна собственост, в т. ч. и резерват „Торфено бранище“.

Списък на материално - техническото обезпечаване на РИОСВ – София:

1. **Сграден фонд** - бул. „Цар Борис III“ № 136, ет. 10 и Посетителски информационен център – Драгалевци, кв. Драгалевци.
2. **Офис оборудване** - компютри – 5 бр., принтер – 1 бр.
3. **Транспортни средства - вид, брой;** - Лада Нива - 2-бр., Шкода Октавия - 2 бр., пикап **Great Wall – 1 бр.**
4. **Комуникационни връзки** - стационарни телефони – 1 бр., мобилни телефони – 6 бр.
5. **Оборудване за работа на терен** - Прави лопати – 8 бр., Тупалки гумени – 14 бр., Мотики – 10 бр., Моторни триони – 2 бр., Преносима моторна помпа и аксесоари – 2 бр., Пожарни шлангове – Ф38мм – 4 бр. по 20 м., трипътен разклонител – 1 – бр.

№	Материално-техническо обезпечаване	Вид	Брой
1	Офис оборудване	Компютри	5
		Принтери	1
2	Транспортни средства	Лада Нива	2
		Шкода Октавия	2
		Great Wall пикап	1
3	Комуникационни връзки	Стационарни телефони	1
		Мобилни телефони	6
4	Оборудване за работен терен	Прави лопати	8
		Тупалки гумени	14
		Мотики	10
		Моторни триони	2
		Преносима моторна лопата	2
		Пожарни шлангове – Ф38мм	4 по 20м.
Трипътен разклонител	1		

1.6. СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ

1.6.1. Територията на резерват „Торфено бранище“ е включена в Лесоустройствения проект на парк Витоша от 1999 г

1.6.2. **Степен на реализация и актуалността, като цяло или на части от описаните проектни разработки**

Лесоустройствения проект на парк Витоша от 1999 г. не планира ползване. При изготвянето на настоящия план за управление е ползвана информация, съдържаща се в атрибутната база данни към лесоустройствения проект.

1.6.3. Опис на научните разработки, свързани с резервата по отделно

Начева, Р. Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН, 2004, 2014 г., „Уникални торфища на Витоша – Инвентаризация, оценка и възстановяване, (Проект № N: DIR-5113326-4-98”, Дейности по устойчиво управление на Природен парк „Витоша“. Дейност 2.1 „Устойчиво управление на торфищата във връзка с опазването на биоразнообразието, въглеродния баланс и промените на климата“).

1.6.4. Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с резервата по отделно

- Мъховата флора на резерват „Торфено бранище“ обект на теренни проучвания в рамките на проектите „Проучване състоянието на редките и консервационно значими видове мъхове в Природен парк „Витоша“ и „Проект N: DIR-5113326-4-98”, „Дейности по устойчиво управление на Природен парк „Витоша“ Договор N: DIR-5113326-C-010, Договор N:ОПОС 03-61/22.05.2013 г. Определяне на видовия състав на растенията (вкл. Мъховете) в представителна извадка от торфищните комплекси в ПП „Витоша“;

- „Уникалните торфища на Витоша - Инвентаризация, оценка и възстановяване“ 2014 г., (Проект № DIR-5113326-4-98 „Дейности по устойчиво управление на Природен парк „Витоша“, Дейност 2.1. „Устойчиво управление на торфищата във връзка с опазването на биоразнообразието, въглеродния баланс и промените на климата“, 2014 .

- Картиране и определяне на природозащитното състояние на видове и природни местообитания – фаза I. Обособена позиция 2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние“. Финални доклади с приложения (<http://natura2000.moew.government.bg/>).

1.7. СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА

1.7.1. Зони и режими, съгласно утвърдени проекти, отнасящи се до резервата

Съгласно утвърдените проекти няма определени функционални зони и режими, както и план за управление, който да ги регламентира.

1.7.2. Функционално зонироване и режим на зоните

Няма утвърдени.

1.7.3. Информация за наличие на определени режими, произтичащи от закони и подзаконни нормативни актове

В резервата се забраняват всякакви дейности, с изключение на неговата охрана, посещения с научна цел (след съгласуване с министъра на околната среда и водите или упълномощени от него длъжностни лица), преминаването на хора по маркирани пътеки, определени със Заповед на Министъра на околната среда и водите, включително с образователна цел, събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за места. Тъй като резервата е разположен изцяло в границите на ПП „Витоша“, около него не е била обособявана буферна зона.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ

1.8. КЛИМАТ

Според климатичното райониране на България (Събев, Л. и Св. Станев, 1963) резерват „Торфено бранище“ попада в планинския климатичен район на умерено-континенталната подобласт към европейско-континенталната климатична област. Климатът носи типичните белези на източноевропейския климат.

Различията в надморската височина, формата и изложението на терените оказват съществено влияние върху количествените стойности на метеорологичните елементи и формират специфичен микроклимат. Особено големи са различията в инсолационните условия на склоновете, поради което се наблюдават значителни местни климатични особености главно през топлата част на годината.

Формата на терена оказва по-силно влияние през студената част на годината. Поради хълмистия и наклонен терен не съществуват условия за задържането на студен въздух, поради което абсолютните минимални температури не са много ниски.

Особеностите на атмосферната циркулация, надморската височина и формите на релефа са фактори, които определят вътрешното годишно разпределение на валежите. Посредством надморската си височина и изложение, релефът на изследваната територия е важен климатообразуващ фактор, който създава условия за силни и поривисти ветрове, а така също и за проявата на местни ветрове - фьон и планинско-долинни ветрове, които са характерни за топлото полугодие в територии на резервата.

От своя страна речните басейни оказват локално въздействие върху климата. Характерът на субалпийска растителност не оказва влияние върху климатичните особености на резервата.

Зимата е студена. От месец ноември до април температурите са отрицателни. Пролетта в района е хладна. Лятото е кратко и студено. Годишната температурна амплитуда в района е една от най-ниските за страната – 5.7 – 8.4°C.

Относителната влажност във високите части има своя максимум през май (86%) а минимумът е през август (77%). в по-ниските части максимумът е през януари (86%), а минимумът също през август (72%).

Вътрешното годишното разпределение на валежите се характеризира с един добре изразен максимум през май и юни и минимум през февруари в ниските части на резервата и през октомври-ноември във високите райони.

Годишните валежи надхвърлят 1000 mm (на Черни връх 1180 mm).

Най-много валежни дни има през май-юни - около 10-15, а най-малко през август-септември - 5-8.

Снежната покривка е значително устойчива. най-ранната снежна покривка се появява в началото на септември, а най-късната в началото на месец ноември. в последните години се отбелязва значително намаление на височината на снежната покривка.

През по-голямата част от годината във участъците около 1800 m духат ветрове със скорост 2-3 m/сек. В откритите райони на билото над 2000 m скоростта на вятъра е значителна и е над 8 m/сек. Средната скорост има максимум през февруари и минимум през юли-август. Във високите части на резервата преобладават ветрове със западна компонента - предимно югозападни и западни ветрове.

През цялата година случаите с тихо време са около 2-6 %. Характерен за северните склонове, върху които е разположен резервата, е фьоновият вятър, който се заражда при югозападен въздушен поток.

Изследваният район се характеризира със сравнително малки годишни суми на слънчево греене - 1866 h. Най-много часове със слънчево греене има през август 271 h, а минимумът е през януари-февруари (87 h).

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.8. Климат.

1.9. ГЕОЛОГИЯ И ГЕОМОРФОЛОГИЯ

1.9.1. Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия

„Торфено бранище“ е част от *Витошката планинска морфоструктура*. Тя обхваща планинското тяло, което се издига над горната граница на витошкото подножие. Тази граница е най-ясно изразена в релефа на северното, източното и отчасти по западното подножие, където следва морфоложки изразените концентрични разсеци. В общи линии границата съвпада с изолинията 900 m. В тези граници Витошката морфоструктура заема 239,5 km² площ. Общият обем на планинската морфоструктура над морското ниво е 336,609 km³.

Скалите, които изграждат планинската морфоструктура на Витоша, са магмени, метаморфни и седиментни. Планинското ядро е изградено от интрузивни скали - сиенити, монионити, габродиорити, които заемат около 35% от общия обем на планината. Периферните части и главно склоновете са изградени от вулканогенни скали, предимно андезити, андезитови брекчии, туфи и туфити.

Резерватът „Торфено бранище“ е разположен в Северния (Каменделски) дял на планината, във високопланинската част на водосборите на Владайска и Боянска река. Най-високата му точка е Черни връх –2290 m, а най-ниската –при хижа „Кумата“ –около 1724 m н.в.

Резерватът „Торфено бранище“ е разположен изцяло на надморска височина над 1700 m. Територията на резервата попада във Високопланинския височинен пояс.

За илюстриране на релефа се използват морфометричните показатели:

• абсолютна надморска височина	-2290 m
• минимална надморска височина	-1724 m
• средна надморска височина	-2007 m
• Разлика между най-висока и най-ниска точка	-566 m
• топографска площ	-785,3 ha

Прогнозната карта на земетръсната сътресаемост за период от 1000 години показва, че на територията на резервата възможните земетресения са с интензивност от VIII степен. По картата на геоложката опасност в България, районът на резервата попада в:

- район с каменни реки,
- район с тектогенно гравитационно-блоково нарушение
- средноплощна ерозия

Резерват „Торфено бранище“ попада в: Преходна (Краищенско - Средногорска) област (В), Краищенско-Западносредногорска подобласт (Ва), Западносредногорски район В (Ва2).

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.9. Геология и Геоморфология.

Приложение П3, Тематични карти, Карти №№5,6,8..

1.10. ХИДРОЛОГИЯ И ХИДРОБИОЛОГИЯ

1.10.1. Хидрография

На територията на резерват „Торфено бранище“ протичат две основни реки – р. Владайска и р. Боянска, които според въведената в Р България типология, се характеризират като планински тип (R2) в Екорегиян 12 (Понтийска провинция). Лотичните водни тела попадат в Дунавски район за управление на водите, а териториално - в Дунавска водосборна област и принадлежат към водосбора на р. Искър. Определено е едно повърхностно водно тяло категория „реки“ с име Владайска ISRWB1130, R2 – планински тип и код BG1S500R1130. През периода 2010-2015, водното тяло е определено в добро екологично и химично състояние, през 2014 г. не е характеризирано в риск по биологични и физико-химични елементи за качество.

Зоната BG1DSWIS10 PB „Владайска III“ к.1798, е включена в Регистъра на зоните за защита на повърхностни води, попадащи в защитената зона BG0000113 „Витоша“ и съответно предназначени за питейно битово водоснабдяване. Доколкото водоемите в резерват Торфено бранище попадат в Дунавски водосбор, те се определят като „чувствителни зони“.

С цел да се извърши комплексна оценка на състоянието на водните тела в района на резервата, съгласно европейската и националната законодателната рамка за опазване на водите, пробовземанията за физикохимичен анализ и биологичните изследвания на територията на резервата са проведени паралелно през м. юни 2015 г. Избрани са два представителни пункта, характеризирани според националната типология като планински тип. Първият е разположен на **река Владайска** (N: 42°53,151", E: 23°15,408", 1810 m н.в.), в района над х. „Кумата“. Вторият пункт е избран на **река Боянска** (N: 42°36,098", E: 23°16,162", 1800 m н.в.), в район, където речното течение излиза под дълга над 1,5 км „каменна река“, изцяло покриваща водната площ.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.10.1. Хидрография.

Приложение П3, Тематични карти, Карта №7.

1.10.2. Хидрохимия

В избраните речни пунктове на територията на резервата (р. Боянска и р. Владайска) в полеви условия са изследвани показателите активна реакция, електропроводимост, разтворен кислород и насищане с кислород. Концентрациите на биогенните елементи нитратни (NO_3^{2-}) и амониеви йони (NH_4^+) са измервани фотометрично, а перманганатната окисляемост, неразтворените вещества, сухия остатък и БПК₅ са определяни в лабораторни условия.

Резултатите от анализа на водните проби от двете реки на територията на резервата показват, че по показателите електропроводимост, БПК₅ и нитратен азот, изследваните водни тела са в „отлично“ състояние. В комбинация с ниските стойности на перманганатната окисляемост, данните характеризират ненарушено функциониране на изследваните екосистемите, както и липса на органично и антропогенно замърсяване в района. По отношение на активната реакция, водите на р. Боянска са неутрални (7.5 pH) и отговарят на „отлично“ състояние, докато тези на р. Владайска са много слабо кисели (6.4 pH) и съответно в „добро“ състояние, според критериите за химична оценка на Наредба Н-4/2012 г. Относително ниските pH стойности на водите на р. Владайска може да се асоциират с постъпването на кисели отлагания чрез атмосферните валежи и допълнителното им вкисляване при преминаване през надземната част на иглолистната растителност в района (Blaskova & Iordanova, 2007; Iordanova, 2011, Saggiano et al., 2014). Съдържанието на разтворен кислород във водите и на двете реки е относително ниско, имайки предвид, че са бързотечащи планински реки. В комбинация с

по-слабото насищане на кислород ($O_2 > 90\%$), изследваните водни тела се дефинират в „добро“ състояние. По отношение съдържанието на амониев азот, водите на р. Владайска са в „отлично“ състояние, със стойности под прага на откриваемост (0,01 mg/l), за разлика от р. Боянска, която е в „добро“ състояние (0,08 mg/l). Подобни концентрации в долния диапазон на нормата за р. Боянска, отчитат и Blaskova & Iordanova (2007). Минималните концентрации на сулфатните и хлорни йони, както и ниското съдържание на неразтворените вещества и общия сух остатък във водните проби от двата пункта потвърждават липса на антропогенно въздействие в района на резервата. От направената характеристика може да се обобщи, че изследваните водни тела на територията на резервата са в „отлично“ химично състояние.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.10.2. Хидрохимия.

1.10.3.1. Фитопланктон/Фитобентос

За характеризиране на повърхностните води и по-конкретно за хидробиологични анализи на фитопланктона на стоящи води, през юни 2015 г. беше обследван резерват „Торфено бранище“ При проучването бяха установени 6 стоящи водоема с открита водна повърхност, поради което бяха събрани 6 фитопланктонни проби за анализ на екологично състояние по **НАРЕДБА № Н-4 от 14.09.2012 г.**

При интерпретиране на данните от анализа на екологичното състояние по НАРЕДБА № Н-4 от 14.09.2012 г. и шестте изследвани водоема в резерват „Торфено бранище“ са в **лошо състояние, тъй като съобразно наредбата крайното състояние на водоема се определя по параметъра, който е с най-лоши показатели. В конкретния случай това е прозрачността на водата, която е по-малка заради спецификата на изследваните водоеми (малки размери и наличие на хуминови вещества в тях) и не би било правилно да се свързва с екологичното им състояние.**

По експертна оценка и шестте изследвани водоема са в отлично екологично състояние, тъй като биомасата и хлорофил *a* имат основна тежест при определянето на крайната оценка. Това налага необходимост от сериозно преосмисляне на референтните условия използвани досега от ИАОС и заложи в НАРЕДБА № Н-4 от 14.09.2012 г., тъй като те водят до получаване на нереални оценки. Такива нереални оценки са получени и при работа с други водоеми в България (Стойнева, 2014; Stoyneva et al., 2015).

Екологична оценка и интерпретиране на данните за фитопланктон

Езеро тип L2	Състояние	EQR	ВГИ	Общ биообем (mm ³ /l)	Хлорофил А (µg/l)	Прозрачност (m)	% Суанобacteria	Цъфтеж токсични видове	Цъфтеж (степен)
Стоящ водоем 1	Лошо	0,997	0,94	0,44	1,6	1,3	0	не	не
Стоящ водоем 2	Лошо	0,997	1,11	0,11	0,8	1,5	0	не	не
Стоящ водоем 3	Лошо	0,997	1,05	0,02	0,5	1,2	0	не	не
Стоящ водоем 4	Лошо	0,997	1,22	0,16	0,7	1,4	0	не	не
Стоящ водоем 5	Лошо	0,997	1,31	0,19	0,9	1,3	0	не	не
Стоящ водоем 6	Лошо	0,997	1,04	0,02	0,3	1,2	0	не	не

Оцветяване по Наредба Н-4
отлично състояние
добро състояние
умерено състояние
лошо състояние
много лошо състояние

ВГИ - Водораслов групов индекс (по Белкинова и др. 2013)

Прозрачност по Секки

EQR по Водораслов групов индекс

Ecological Quality Ratios in the Water Framework Directive

L2: Планински езера

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад.1.10.3.1. Фитопланктон/Фитобентос.

1.10.3.2. Водни макрофити

При проведените справки с наличната литература не са установени данни за макрофитната флора на реките и потоците в резерват „Торфено бранище“. Частични данни за макрофитите в планински и полупланински потоци има в проучванията на Gecheva & al. 2012.

Пробовземането е извършено на 02. 06. 2015 г. от постоянните потоци на територията на резервата и от буферната зона; обхождани са потоци и участъци от р. Владайска и р. Боянска.

В обследваната територия са определени видовият състав и обилието на макрофитите, както и някои други висши растения в близост до водните обекти. Индикаторните видове макрофити, според листата на адаптираната за България методика за хидробиологичен мониторинг на база макрофити, в потоците на резервата са 4. Те са представители само на отдел Bryophyta, като с най-голям обилие са *Sphagnum* spp. (4) и *Fontinalis antipyretica* (3) от индикаторна група А. Видовете, установени в потоците и по крайбрежието, освен групата на индикаторните видове са 56.

Видовият състав и обилието на индикаторните видове са използвани за пресмятане на стойността на референтния индекс (РИ) и стойността на коефициента за екологично качество (EQR) за потоците в резервата (методика в Наредба №Н-4/14.09.2012г.). Реките (потоците) на резервата са определени като тип R2 (планински реки), според типологията в Наредба № Н-4. Според обилието на установените индикаторни видове, стойността на РИ=98.9, което съответства на почти максималната стойност на EQR=0.99. Тази оценка отговаря на **отлично** екологично състояние на реките на територията на резервата. По методика, оценката следва да се разглежда като ориентируваща поради: пробовземане извън определения по методика период; малък брой и недостатъчно количество на индикаторни видове, установени към датата на пробовземане.

На територията на резервата **отсъстват** източници на замърсяване и антропогенното влияние върху БЕК „Макрофити“ е минимално. Основните заплахи за макрофитите са свързани с промени в оттока на реките, където поради малките размери и дебит, най-вероятно намалява водното ниво и дори пресъхват през лятото. Това силно влошава условията за развитие на типичните макрофити. Поради отсъствието на специфични заплахи не е възможно изготвянето на конкретни препоръки за опазване и подобряване на състоянието на макрофитите в реките.

Проблеми и трудности, срещнати при изпълнението: За да бъде спазена методиката на МОСВ, пробовземането следва да се извърши в периода м.юни-м.октомври, в зависимост от надморската височина и развитието на макрофитната растителност. Тъй като провеждането на настоящето изследване е осъществено в началото на месец юни, при голяма надморска височина, водната растителност не е в подходяща фаза на развитие, то оценките следва да се считат за непредставителни (според методиката за оценка на екологичното състояние на реките по БЕК „Макрофити“).

Цялата информация е представявана в Приложение П1, Доклад 1.10.3.2. Водни макрофити.

1.10.3.3. Макрозообентос

Актуалното състояние на лотичните водни тела, протичащи през територията на резерват „Торфено бранище“ е оценено чрез проведени собствени хидробиологични (бентосологични) проучвания. При събиране на бентосни проби бе прилаган регламентиран в Наредба Н-4/2012 за характеризирание на повърхностните води, мултихабитатен метод за пробонабиране (Cheshmedjiev *et al.*, 2011). Използвани са стандартизирани европейски и български методи за пробонабиране, консервиране и обработка на водни проби (БДС EN ISO 10870 : 2012; EN ISO 5667-1:2006/AC:2007; EN/ISO 5667-3:2012).

Оценката на екологичния статус на участъците от реките, протичащи през територията на резервата „Торфено бранище“, е базирана на нормативно утвърдени в Наредба Н-4/2012, индекси – Общ брой таксони (ОБТ) и Биотичен индекс (БИ), стойностите на които, в съответствие с разработена петстепенна типова специфична скала, определят класовете, дефиниращи екологично състояние на изследваните лотични водни тела. Подробно описание за изчислението на посочените параметри е представено от Чешмеджиев & Варадинова (2013). В „отличен“ статус, дефиниран по двата нормираните показатели се класифицират състоянието на водите на река Владайска. Посоченото определя природно чисти, неповлияни водни екосистеми и оптимално функциониране на бентосните зооценози. Водите на изследвания пункт на река Боянска се характеризират в „отлично“ състояние по ОБТ и „добро“ по БИ. **Това състояние е напълно приемливо и не са необходими мерки за подобряването му. По-неблагоприятната оценка по показателя БИ (БИ=4) вероятно се дължи на липсата на подходящ дънен субстрат и поройния характер на течението, регистриран към момента на пробонабирането. Експертните преценки, които дават тежест на по-ниската категория и определят водеща роля на БИ, дефинират общото състояние на проучвания пункт като „добро“.**

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.10.3.3. Макробоентос.

1.11. ПОЧВИ

Източниците на информация за почвената покривка в резерват „Торфено бранище“ са **недостатъчни и непълни**. Проучването на почвите е проведено през юни 2015 г. Ползва се

информацията за почвената покривка на съседни територии от парк „Витоша“. Характерните за планината Витоша физико-географски условия са предпоставка за значително разнообразие на почвената покривка, която е силно повлияна от естеството на геоложката основа, нееднаквата височина и особеностите на релефа и най-вече от вертикалното зонироване и диференциране биоклиматичните условия.

Представителни за района на резервата са **тъмноцветните планинско-горски почви**. За формирането на този почвен тип решаващо значение има растителността, суровия планински климат с ниските средногодишни температури (2,8-4-5 С) и големите количества валежи (900-1000 mm годишно, в голямата си част от сняг), както и краткият вегетационен период, поради което като цяло се оформя почвен профил с мощен хумусен хоризонт от натрупаните значителни количества органично вещество (груб хумус) и по-тънък преходен В-хоризонт. Типът **тъмноцветни планинско-горските почви (Humic Cambisols, CMu, FAO, 1988)** се характеризират морфологично с пълния си почвен профил -ABC. И кисела реакция - pH между 3,8- 4,5.

Към камбисолите се отнасят и **планинско-ливадните почви (Umbrosols, UB, WRBSR, 1994)**, които заемат най-високите и безлесни субалпийски и алпийски части от територията на резервата. За формирането на този почвен тип решаващо значение имат тревистата растителност и суровия планински климат с ниски средногодишни температури (2,8-8,5 С) и големите количества валежи (900-1000 mm годишно, в голямата си част от сняг). Профилът им е непълен и изграден от чим + А + С или CD хоризонт. Дълбочината на профила е от 40 до 60 cm с добре оформен чим (8-15cm). Цветът им е тъмнокафяв до черен. Винаги са с повишена влажност поради голямата си хигроскопичност и по-честите валежи, като същевременно се характеризират и с добра дренираност. Реакцията на почвата е кисела – с pH от 4,2 до 5,8. И двата почвени типа притежават висока хигроскопичност и влагоемност.

На базата на информацията от административните структури и институции в района и от теренните проучвания не са регистрирани случаи на използване на торове и пестициди, както в полигони, така и на територията на резервата като цяло. Районът е беден от към рудни и нерудни изкопаеми.

При проучването на резерват „Торфено бранище“ не бяха констатирани новообразувани терени, засегнати от свлачища, срутища и ерозия. Няма причини за значимо обезлесяване на терена и протичане на ерозионни процеси. Не бяха регистрирани територии, засегнати от антропогенна ерозия.

Поради специфичната си морфология планинско-ливадните почви са уязвими на замърсявания, постъпващи от атмосферата. Тъй като заемат територии, които са вододайни зони, се налага провеждането на мониторинг за опазването им.

На територията на резервата няма изградени противоерозионни съоръжения.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.11. Почви.

Приложение П3, Тематични карти, Карта №9.

1.12. ЕКОСИСТЕМИ И БИОТОПИ

Резерват „Торфено бранище“ се характеризира със сравнително по-ниско разнообразие на неговите биотопи поради сравнителната еднотипност на фитоценотичната среда. Тези екосистеми имат висока природозащитна стойност, но броят на видовете в тях обикновено не е голям.

Резерватът „Торфено бранище“ се характеризира с висока степен на естественост. Той е разположен почти изцяло в субалпийската зона, над горната граница на гората и поради това в него липсват горски комплекси.

Екосистемите в резерват „Торфено бранище“ са пет типа: съобщества на преовлажнени места, мочурища и торфища, съобщества на ниски храсти, тревни съобщества и скални съобщества. Всички екосистеми могат да бъдат оценени като коренни и във висока степен естествени.

Общата класификация на биотопите в зависимост степента на детайлност е следната:

Според Анекс 1 от Директивата за местообитанията на ЕК, в резерват „Торфено бранище“ са установени следните природни местообитания (хабитати):

4080 Субарктични храсталаци от *Salix* spp;

4060 Алпийски и бореални ерикоидни съобщества;

62D0 Оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества;

6430 Хидрофилни съобщества от високи тревни равнини;

7140 Преходни блата и плаващи подвижни торфища;

8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс.

По системата на EUNIS, са установени следните типове местообитания, които са посочени заедно с йерархично по-високите им категории:

D2.3 Transition mire sandquaking bogs – съответства на 7140;

F2.32162 Balkan Range willow brush, F2.32163 Rhodopide willow brush – съответства на 4080;

F2.2 – Evergreen alpine and subalpine heath and scrub – съответства на 4060;

E4.3 Acid alpine and subalpine grassland – Кисели алпийски и субалпийски тревни съобщества – съответства на 62D0;

H2.3 Temperate-montane acid siliceous scree – Планински силикатни сипеи в умерения пояс – съответства на 8110.

По Палеарктичната класификация:

54.5 Transition mires – съответства на 7140;

31.6216 South-eastern alpine willow brush, Balkan Range willow brush, 31.62163 Rhodopide willow brush, 31.621631 Rhodopide Lapland willow brush, 31.621632 Rhodopide small willow brush, 31.621633 Rhodopide tall willow brush – съответства на 4080.

Според класификацията на Бондев (1991), съобществата в резервата са следните:

5 Хигропсихрофилни (торфищни) формации (*Cariceta acutae*, *Cariceta echinatae*, *Cariceta rostratae*, *Sphagneta* spp., *Cariceta lapponi*, *Hygronardeta* и др.).

3 Формация на клека (*Pinetamugi*) на места в съчетание с коренни храстови (*Alnetaviridis*, *Saliceta waldsteiniana* и др.) и производни храстови (*Junipereta sibiricae* и др.), храстчеви (*Vaccinieta vitis-idaea* и др.) и тревни (*Nardeta strictae*, *Festuceta valida* и др.) формации.

Много специфична растителност е установена в преовлажнените и мочурни места, както и

в местата, откъдето извира водата (естествени извори). Hajek et al (2005) представят следния синтаксономичен синопсис за тази група съобщества с 21 структурни единици.

Биотопи за висшите растения

Биотопите за висшите растения се припокриват най-общо с растителните съобщества, определени на базата на физиономичен геоботаничен принцип, или определени на базата на съвременната фитоценология (по метода на Браун-Бланке). Тъй като асоциациите по съвременната фитоценология могат да включават много микро-местообитания, те не са най-подходящи за характеризиране на биотопите.

От гледна точка на висшите растения, биотопите са четири: 1) преходни блата и подвижни плаващи торфища – биотопи на преовлажнени места и извори; 2) сухи тревни съобщества; 3) храстови съобщества и 4) скалисти сипейни съобщества.

В храстовите съобщества се срещат двете високопланински върби – *Salix lapponum* (Лапландска върба) и *S. waldsteiniana* (Валдщайнова върба). От видовете с консервационно значение три (*Drosera rotundifolia* L. – кръглолистна росаянка, *Trollius europaeus* L. – витовско лале и *Soldanella rhodopaea* F.K. Mey. – родопско крайснежно звънче) се срещат по преовлажнени места, а останалите се срещат както в храсталачните, така и в тревните съобщества: *Leontodon rilaensis* Hayek (рилска жълтица), *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng. (мечо грозде), *Nigritella nigra* Rchb. (чернушка), *Pinus peuce* Griseb. (бяла мура).

Биотопи за мъховете

Местообитанията на мъховете в резерват „Торфено бранище“ са четири основни типа: храстови, мочурни, сухи тревни и каменисти. Мъховата флора е разнообразна и представена от 84 вида мъхове. Могат да бъдат отделени три биотопа: 1) мочурища; 2) върху скали и 3) непосредствено върху земната повърхност. На територията на резервата са установени 30 вида мъхове с природозащитен статус (Табл. 1). В Червения списък на мъховете в България са включени 11 вида: един Застрашен (EN), 9 Уязвим (VU), един Почти застарашен (NT) и един Недостатъчно данни (DD) (Natcheva & al 2006). Всички видове от р. *Sphagnum* (21 вида), срещащи се на територията на резервата, са включени в Приложение 2а на Закона за биологичното разнообразие и Директива 92/43 на ЕС.

Биотопи за гъбите

Гъбите се развиват върху три типа субстрати, които могат да бъдат определени като техни биотопи – 1) върху почвата (земната повърхност), 2) върху дървесината и 3) върху зелените части на растенията.

Биотопи за лихенизирани гъби (лишеи)

За лихенизираните гъби (лишеите) могат да се определят три типа биотопи: 1) върху скали и камъни (епилитни лишеи); 2) върху кората на дърветата (епифлеодни лишеи) и 3) върху почвата и върху мъхове (епигейни лишеи).

Биотопи за безгръбначни животни

Тази група животни е най-многобройната и заема практически всички биотопи. Те могат да бъдат класифицирани както следва:

- Почвен субстрат – обитаван от видове с предимно подземен начин на живот;
- Земната повърхност – обитавана от видове с предимно надземен начин на живот, обитаващи приземния почвен слой в горските екосистеми и в тревните съобщества по поляните;

- Мъртви дървета – паднали и стоящи, на различен етап от тяхното разпадане. Този биотоп на територията на резервата е предствен с единични индивиди, но се обитава от изключително голям брой видове, както насекоми ксилофаги, така и други насекоми и безгръбначни. Илюстрация за неговото значение е включването в нормативната база изискване за оставяне на минимум $10 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$ мъртва дървесина.

- Живи ниски дървета и храсти – по стъблото и по листата в короните, както и по генеративните органи;

- Върху тревни видове – предимно насекоми, хранещи се в цветовете на растителните видове.

Биотопи на гръбначни животни

Земноводни и влечуги

Според характера на земното покритие в територията на резервата могат да се определят четири типа местообитания – мочури (торфища); потоци, извори и малки водоеми със застояла вода; субалпийски ливади; иглолистни дървета. И четирите типа представляват местообитания на реликтните видове в района.

Застрашени, редки и ендемични видове няма. За глациални реликти се смятат 3 вида: Планинска жаба (*Rana temporaria*), Живороден гушер (*Zootoca vivipara*) и Усойница (*Vipera berus*).

Ихтиофауна

На територията на резервата „Торфено бранище“ няма добри условия за развитие на богата ихтиоценоза, но има възможност да се поддържат относително стабилни, макар и малочислени популации от речна (балканска) пъстърва (*Salmo trutta fario*), доколкото тя е естествен структурен и функционален компонент на тези речни екосистеми.

Птици

Като типове местообитания за птици, територията на резервата се категоризира по следния начин:

- смърчови гори;
- субалпийски тревни и храстови съобщества (над 1800 m надморска височина);
- торфени съобщества.

Във високопланинските тревни и торфени съобщества на резервата, които заемат и най-голяма площ в резервата най-характерни са алпийската (балканска) чучулига, планиската стърчиопашка, пъстрогуша завирушка, пъстър скален дрозд, планински кеклик и др. Тези местообитания са и хранителна база за повечето гнездещи и мигриращи дневни грабливи птици.

На територията на резервата се срещат Четири вида от гнездовата и постоянна орнитофауна които са в категория „застрашен“ в Червена книга на България (2011): голям и малък ястреб, сокол скитник, планински кеклик. Като редки за страната могат да бъдат отнесени: скалната яребица, пъстрогушата завирушка, алпийската чучулига, елшовата скатия, пъстрият скален дрозд, лещарката и ливадният дърдавец (ако последните два вида гнездят в резервата). Реликтни видове птици не се срещат. В резервата са установени два подвида балкански ендемити, обитаващи високопланинската зона: балканска чучулига (*Eremophila alpestris balcanica*) и пъстрогуша завирушка (*Prunella collaris subalpina*).

Прилепи

В резервата напълно отсъстват зимни убежища на прилепи. Голямата надморска височина и свързаните с това климатични условия, ограничават твърде много и възможностите за наличие на размножителни и летни дневни убежища. Като такива могат да бъдат определени цепнатини в скални разкрития, както и свободните пространства в скалните струпвания („каменните реки“). Тяхното използване е възможно само в ограничен летен период, при благоприятни температурни условия. Възможностите за намиране на убежища от горски видове в стари дървета се ограничават само в малка площ, в южната част на резервата до около 1900 m н. в.

Отсъстват реликтни и ендемични видове. Като рядък може да бъде считан Нощникът на Натерер (*Myotis nattereri*), а в категорията „уязвим“ на Червената книга на България е Широкоухият прилеп (*Barbastella barbastellus*).

Други бозайници

Територията на резервата е малка и не предлага условия за поддържане на самостоятелни популации на видовете едри бозайници. Три вида бозайници [вълк (*Canis lupus*), кафява мечка (*Ursus arctos*), дива коза (*Rupicapra rupicapra*)] могат да бъдат определени като застрашени. Те са включени в Червената книга на България със статут на „уязвим“ (вълк) и „застрашен“ (кафява мечка, дива коза). В територията на резервата субалпийските ливади и скалните масиви са от съществено значение за поддържане на числеността на техните популации. В групата на бозайниците няма реликтни и ендемични видове.

Наличните литературни данни включват и откъслечни сведения за резерватната територия.

В непубликуван „Доклад: Лишеите на Витоша“ на маг. А. Ковачев до Дирекцията на ПП „Витоша“ са посочени и обсъдени ок. 350 вида извън територията на резервата.

Флората и растителността и животинския свят на Витоша са били обект на много изследвания от различен тип. Конкретно за резерват „Торфено бранище“ са проучванията на (Бондев и др. 1982) и Бешков и Нанев 2002 г). Резерватът е бил проучван и в рамките на шест по-мощни научни проекти и разработки. Конкретни данни за безгръбначните присъстват в 12 научни статии засягащи различни групи.

За територията на резервата до сега са съобщени 4 вида земноводни и влечуги

Видовият състав на ихтиофауната на горните течения на витошките реки е силно обеднял в сравнение с периода 1951-1957 г. Сега са установени 2 вида пъстърви – речна (балканска) пъстърва *Salmo trutta fario*, американска (дъгова пъстърва) *Oncorhynchus mykiss*.

Липсват отделни проучвания на орнитофауната в резерват „Торфено бранище.“

Всички известни находища на прилепи на територията на планината Витоша до 2003 година са публикувани от Venda et al. Тази територия е потенциална само за широкоухия прилеп (*Barbastella barbasteus*).

Няма конкретни данни за другите бозайници на територията на резервата.

Резерватът „Торфено бранище“ е съхранен в по-голяма степен в сравнение с горските територии на парка. Причината за това е, че в него няма дървесна растителност, която да бъде подложена на експлоатация, опожаряване и пр., а освен това – е вододайна зона, в която влизането е забранено. Резерватът е обявен през 1934 г. и в резултат на това от него практически не е добиван торф. От гледна точка на растителността съвременното състояние на екосистемите е резултат от нейното естествено развитие. Те не са повлияни пряко от човешката дейност.

Целта на резерват „Торфено бранище“ е да запази торфените комплекси във високите части на Витоша. Установени са голям брой мъхове и водорасли. Няма гори. Тук се срещат индивиди и малки групи дървета, както и едни от най-редките у нас храстови съобщества от лапландска върба (*Salix lapponum*). Според класификацията на Велчев, Ганчев, Бондев (1982) на територията на резервата „Торфено Бранище“ са представени само пояса на субалпийското редколесие, клекови и хвойнови храсталаци.

Растителността в резерват „Торфено Бранище“ е много специфична и в някои отношения уникална за България. Единствено тук за България са представени съобществата на лапландската върба (*Salix lapponum*), в комбинация със валдщайновата върба (*Salix waldsteiniana*), а торфеният комплекс е най-големият в България. Растителните съобщества в резервата „Торфено Бранище“ могат да бъдат класифицирани най-общо в две групи: с преобладаване и участие на торфени мъхове и храстови съобщества, представени от високопланински върби. Първата група съобщества заема по-голямата площ на резервата и определя неговия облик. **Според Анекс 1 от Директивата за местообитанията на ЕК**, в резерват „Торфено бранище“ се срещат следните местообитания (хабитати): **4060.** Алпийски и бореални ерикоидни съобщества; **4070.** Храстови съобщества с *Pinus mugo*; **4080.** Субарктични храсталаци от *Salix* spp; **6150.** Силикатни алпийски и бореални тревни съобщества; **6410.** Ливади с *Molinia* на карбонатни, торфени или глинести почви (*Molinia caerulea*); **62D0.** Оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества; **6430** "Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския и в алпийския пояс"; **7140.** Преходни блата и плаващи подвижни торфища; **8110.** Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс; **8220.** Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове; **9410.** Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccinio-Piceetea*);

Представени са и съответстващите им местообитания от класификацията EUNIS, от Палеарктичната класификация и от класификацията на европейските горски типове.

Целта на обявяването на „Торфено бранище“ за резерват е да бъдат запазени в естествено, незасегнато от човешката дейност състояние торфищните комплекси във високопланинския дял на Витоша. В доклади е представена е кратка ретроспекция, касаеща главно присъединяването на територии, които имат поне отчасти горски характер. Ползване на горите не е осъществявано.

Таксационната характеристика на горскодървесната растителност е изготвена въз основа на извършената теренна инвентаризация през 2015 г. Използвани са ортофотокарти от 2014 година, КВС (последни актуални данни), данни от лесоустройствения проект на НП „Витоша“ от 1999 г., който представлява последното към дата на изготвяне на настоящия план лесоустройство обхващащо резервата.

Резерват „Торфено Бранище“ е разположен изцяло на над 1700 m н.в. Този факт определя част от метеорологичните елементи - целогодишно по-ниски температури, висока влажност на въздуха, обилни валежи и продължителен период със снежна покривка. Разпределението на площите по изложение на терена, показва че 90-95% от териториите заемат сенчести изложения, т.е. и изложението като елемент на релефа, определя един сравнително благоприятен растителен режим. Територията на резервата се отличава с малки наклони, които определят относителна достъпност на терена. (голяма част се заема от местн. „Платото“).

За лесопатологично обследване и оценка на здравословното състояние на дърветата и насажденията да се ползва Наредба № 12 от 16.12.2011 (ДВ. бр. 2/2012 г.) за защита на горските територии от вредители, болести и други повреди и приложение № 7 на

Наредба № 6 от 5.02.2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България (ДВ. бр. 27 от 1.04.2004 г.).

Единствените повреди при дървесната растителност в резервата са от суховършии, констатирани в две смърчови семенни насаждения. Горите засегнати от повреди заемат площ от 4.2 ha, с общ запас от 285 m³ и очаквани загуби от 9.0 m³

Засегнатите от повреди подотдели в защитената територия са следните: 175 ж. и.

На територията на резервата не са провеждани мероприятия с цел подобряване здравословното състояние на гората. По отношение на санитарното състояние на горите в резервата, може да се обобщи, че са в много добро състояние. Не са регистрирани възникнали пожари.

Общата площ на инвентаризираните горски територии в резерват „Торфено Бранище“ е 785 ha.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.13. Растителност. Приложение П3, Тематични Карти, Карти №№ 10,11,12.

1.14. ФЛОРА

1.14.1. Нисши растения и гъби

Лихенизирани гъби

До настоящия момент според достъпната ни литература няма целенасочени проучвания на лихенизираните гъби на територията на резерват „Торфено бранище“. За нуждите на настоящия ПУ е изготвен списък на 53 вида, дадени от п. Николов (1931-1935), за които широкото посочено от автора разпространение, субстратите и надморската височина, дават основание да се предположи, че е възможно да са били намерени и на територията на резервата. За настоящия отчет са обработени камерално материали, събрани лично на терена на 2.06. 2015 г. от представители на три екологически групи лихенизирани гъби: епилитни (по скали и камъни), епифлеодни (по кори на дървета и храсти) и епигейни лишеи (по повърхността на почвата и сред мъхове). В доклада са включени и видове, установявани лично от нас през месеците юни и юли в продължение на 10-годишни (1990-2000) летни учебни практики със студенти на територията на резервата около туристическата пътека за село Бистрица. Класификационната система, по която е изготвен списъкът на видовете, следва основно Wirth et al. (2013). Общо определените представители са от 1 клас, 9 семейства, 14 рода и 21 вида Сред тях няма инвазивни представители, редки видове и представители с известна консервационна значимост според българското законодателство, но е установен *Cetraria islandica* (L.) Ach., (исландски лишей) който според нас отдавна е сред застрашените в

страната видове поради лечебния му характер. Сред представителите на видовете лихенизирани гъби в резервата практически има вид с консервационна значимост, чието събиране трябва да бъде специално категорично забранено. Обсъдени са основните фактори с отрицателно действие върху лишейната флора. Те, техният обхват и мерките за преодоляване са представени в доклада в табличен вид. Поради липсата на детайлни данни за цялата територия на резервата се предлага планирането на сериозни теренни проучвания с картиране на тази група организми. Дадени са предложения за направления, подходящи за провеждане на научно-изследователски дейности и за направления, подходящи за провеждане на образователни програми. Представен е литературен списък с 24 заглавия.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.14.1. Лихенизирани гъби.

Макромицети

От резерват „Торфено бранище“ до този момент са публикувани само 4 вида макромицети от отдел Ascomycota (торбести гъби), които се отнасят към 2 класа, 2 разряда, 3 семейства и 4 рода, а именно: *Crocicreas calathicola* (Rehm) S. E. Carp., *Cudoniella clavus* (Alb. & Schwein.: Fr.) Dennis, *Trichoglossum hirsutum* (Pers.: Fr.) Boud. (клас Leotiomycetes, разред Helotiales) и *Lamprospora crechqueraultii* var. *macrantha* Boud. (клас Pezizomycetes, разред Pezizales). Изброените видове са дискомицетни гъби, характерни за торфените хабитати. Данните за макромицетите се съдържат в 3 публикации.

Един вид - Четинест трихоглосум (*Trichoglossum hirsutum*) е с консервационно значение, включен в Червения списък на гъбите в България и в Червената книга на Р. България, т.1 – категория *Застрашен* (EN).

От представената информация се вижда, че резерват „Торфено бранище“ е изключително слабо проучен по отношение на макромицетите. Това определя абсолютната необходимост от провеждане на сериозни научни изследвания на видовото разнообразие и екологията на макромицетите в тази защитена територия. В торфените хабитати на ПП „Витоша“ са установени консервационно значими и редки макромицети, които могат да се считат за потенциални видове и за резерват „Торфено бранище“.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.14.1. Макромицети. Приложение П3, Тематични карти, Карта №14^а

1.14.2. Висши растения

Мъхове

Резерватът има важно значение за опазване на голямото разнообразие на торфищни видове, особено богато представения род *Sphagnum* и неговите местообитания. На територията му се намират едни от най-обширните, представителни и добре запазени торфищни комплекси в България.

Мъховата флора на торфищата в резерват „Торфено бранище“ е относително добре проучена. Недостатъчно проучени местообитания са скалните излази и каменните реки. На територията на резервата са установени 104 вида мъхове, от които 19 чернодробни (Отдел Marchantiophyta) и 85 вида листнати (Отдел Bryophyta). От тях 30 са с природозащитен статус (Табл. 1). В Червения списък на мъховете в България са включени 11 вида: един *Застрашен* (EN), 9 *Уязвим* (VU), един *Почти застарашен* (NT) и един *Недостатъчно данни* (DD) (Natcheva & al

2006). Всички видове от р. *Sphagnum* (21 вида), срещащи се на територията на резервата, са включени в Приложение 2а на Закона за биологичното разнообразие и Директива 92/43 на ЕС. Представен е систематичен списък на мъховете в резерват „Торфено бранище“. Номенклатурата следва Ros & al. (2007) за чернодробните и Ros & al. (2013) за листнатите мъхове.

Висши растения (без мъхове)

При теренните проучвания на флората на резерват „Торфено бранище“ са използвани трансектен и маршрутен методи. Трансектите са подбирани така, че да обхващат терени с различна надморска височина (в интервала 1750 – 2290 м.н.в.), изложение, наклон, хидрографски особености и доминираща растителност. В процеса на теренната работа данните са нанасяни в полеви бележник, в който са отбелязани основните екологични параметри. Направен е списък с всички установени в процеса на теренните изследвания видове. Видовете са подредени в азбучен ред на латинските им имена и представени по семейства, като са посочени и българските имена. Отбелязана е и консервационната им значимост.

Установени са Общо 94 вида, а от литературни източници са добавени нови 9 вида и така общият брой на видовете е 103. Видовете принадлежат към 73 рода и 31 семейства. Най-многобройно е семейство Poaceae – 15 вида от 11 рода, следвано от сем. Asteraceae – 11 вида от 9 рода, сем. Rosaceae – 9 вида от 7 рода, Cyperaceae – 6 вида от 3 рода и др.

От флорните елементи преобладават видовете с бореален произход, следвани от европейско-азиатските, европейско-сибирските и суббореалните геоеlementи.

Седем вида са балкански ендемити и два вида – български ендемити. Седем са и видовете с консервационна значимост.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.14.2. Висши растения. Приложение П3, Тематични карти, Карти №14, 14¹.

Лечебни растения

На територията на резерват „Торфено бранище“ са установени общо 24 вида лечебни растения. Наличието на преовлажнени до заляти от води части ограничава видовото им разнообразие. Те се срещат предимно по сухите части в субалпийската зона. Броят на видовете с представени единични индивиди е 9; броят на видовете представени с групи индивиди е 12; броят на видовете, които формират множества е 4. Съгласно режима на резервата, определен със ЗЗТ, събирането на лечебни растения е забранено.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.14.2. Лечебни растения.

Приложение П3, Тематични карти, Карта № 15.

5. ФАУНА

1.15.1. Безгръбначни

Системни фаунистични и екологични изследвания върху безгръбначната фауна в резервата „Торфено бранище“ не са провеждани, а литературните данни засягащи безгръбначната фауна в резервата са малко. Няма предходни данни за видовия състав и структурата на популациите на безгръбначните животни на територията на резервата „Торфено бранище“ и затова, заключения за настъпни промени в исторически план не могат да бъдат направени.

Теренните проучвания се проведеха през месец май 2015 г. при повишаване на активността на популациите на безгръбначните животни след стопяването на снежната

покривка вследствие на дългия зимен сезон. Така, че видовият състав на моделните групи безгръбначни животни: паякообразни (Arachnida), раци (Crustacea), твърдокрили (Coleoptera), пеперуди (Lepidoptera) и водни кончета (Odonata) е изготвен на базата на литературни данни и непосредствени наблюдения през пролетния период на 2015. Анализът на наличната информация, показва, че на територията на резервата от разглежданите моделни групи безгръбначни животни са установени общо 54 вида: паякообразни (Araneae) – 32 вида, стоножки (Myriapoda) – 12 вида, пеперуди (Lepidoptera, Rhopalocera) – 7 вида и водни кончета (Odonata) – 5 вида (систематичният списък е даден в Табл. 1.15.1. -1. Цифрите не са представителни и не показват, реалната картина за видовото богатство на резервата „Торфено бранище“. Значимостта на територията на резервата се подкрепя от установените 5 ендемита, 6 редки (стенотопни) вида, 1 вид според Директива на Съвета 92/43/ЕИО (Приложения II и VI) и 1 вид застрашен според Червена книга на България. И тук картината не е пълна, поради липсата на достатъчно данни. Консервционно значимите видове са представени в Прил. 1.15.1. -2. В момента не се констатира отрицателно действащи фактори от антропогенен характер, засягащи популациите на безгръбначните животни - не смятаме, че има нужда от провеждането на специални мерки за премахване на евентуални негативни въздействия на територията на резервата.

Безгръбначната фауна, обаче е слабо изследвана и затова трябва да бъдат проведени дългосрочни проучвания в рамките на биологичен мониторинг за изясняване и оценяване на видовото богатство на безгръбначната фауна в резервата. Не са провеждани и изследвания засягащи числеността на съответните видове. Отсъствието на такива данни не ни дава възможност да оценим дали има негативни тенденции в числеността на популациите на безгръбначните животни. Едва след провеждане на подобни проучвания могат да бъдат набелязани видове, обект на специални мерки.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.15.1. Безгръбначни.

1.15.2. Ихтиофауна

През територията на резервата „Торфено бранище“ протичат най-горните течения на Боянска и Владайска реки. Видовият състав на ихтиофауната на горните течения на витошките реки е проучен цялостно за пръв път в периода 1951-1957 г. от Булгурков (1958), който установява общо 19 вида риби. Още тогава се отбелязва изчезването на естествените пнаопулацинна речната (балканската) пъстърва *Salmo trutta fario* от реките Боянска и Владайска. Досега това остава единственото проучване, което обхваща и реки на територията на този резерват. Извършените по-късно проучвания за инвентаризация на ихтиофауната в 33 BG0000113 „Витоша“ през 2013 г., потвърждават информацията, че ихтиофауната в реките на територията на резерват „Торфено бранище“ включва двата вида пъстърви – речна (балканска) пъстърва *Salmo trutta fario* и американска (дъгова) пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*).

Извършеното теренно проучване в участъка от Владайска река в границите на резервата показва, че ихтиофауната е представена от единични индивиди дъгова пъстърва, а в Боянска река риби не бяха установени. Има данни за наличието на територията на резервата на няколко стоящи водни тела (блата), които не предоставят условия за съществуването на ихтиофауна.

Получените данни, дават основание да се направи заключение, че на територията на резервата „Торфено бранище“ няма добри условия за развитие на богата ихтиоценоза, но има възможност да се поддържат относително стабилни, макар и малочислени популации от

речна (балканска) пъстърва, като естествен структурен и функционален компонент на тези речни екосистеми.

На територията на резервата има пряка заплаха за популацията на балканската пъстърва от американската пъстърва в реките Владайска и Боянска.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.15.2. Ихтиофауна.

1.15.3. Земноводни и влечуги

За територията на резервата са съобщени 4 вида: Планинска жаба (*Rana temporaria*) (Ковачев, 1912; Ангелов и Калчев, 1961; Цанков и др., 2014), Европейски слепок (*Anguis fragilis*) (Цанков и др., 2014), Живороден гущер (*Zootoca vivipara*) (Цанков и др., 2014) и Усойница (*Vipera berus*) (Цанков и др., 2014). **Целенасочени изследвания върху херпетофауната на резервата досега не са провеждани.**

Други 3 вида са намерени в непосредствена близост до границите на резервата: Обикновен тритон (*Lissotriton vulgaris*) (Tzankov et al., 2009), Ливаден гущер (*Lacerta agilis*) (Цанков и др., 2014) и Обикновена водна змия (*Natrix natrix*) (Цанков и др., 2014).

Според картите на потенциалните местообитания (проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“) в територията на резервата попадат местообитания на 2 целеви вида земноводни.

По време на полевите изследвания през 2015 г. беше установено съществуването на многочислена популация на Обикновен тритон (*Lissotriton vulgaris*) в централната част на резервата – 8 малки водоема, в непосредствена близост един до друг. Това находище (заедно с даденото от Tzankov et al., 2009, което е до границата на резервата) представлява най-високото известно находище на вида у нас.

В последните 100 години не са настъпили съществени промени в състоянието на съобществата и популациите на видовете в териториалния обхват на резервата.

В резултат на анализа на наличната информация, може да се твърди, че на територията на резервата се срещат общо 7 вида земноводни и влечуги. Земноводните са представени с 2 вида, от които 1 вид от разред Опашати земноводни (Caudata) и 1 вид от разред Безопашати земноводни (Anura). Влечугите са представени с 5 вида (всички от разред Люспести (Squamata)), от които 3 вида от подразред Гущери (Sauria) и 2 вида от подразред Змии (Serpentes). Отнесено към видовия състав на херпетофауната на национално ниво, това означава, че в резервата се срещат съответно 9% и 13% от известните видове земноводни и влечуги в България.

Четири вида са защитени от Закона за биологичното разнообразие (Приложение III), а един от тях е защитен от Директива на Съвета 92/43/ЕИО (Приложение VI). Видове от Червената книга на България не са установени в резервата.

Застрашени, редки и ендемични видове няма. За глациални реликти се смятат 3 вида: Планинска жаба (*Rana temporaria*), Живороден гущер (*Zootoca vivipara*) и Усойница (*Vipera berus*).

Според характера на земното покритие в територията на резервата могат да се определят четири типа местообитания – мочури (торфища); потоци, извори и малки водоеми със застояла вода; субалпийски ливади; разредени иглолистни гори. И четирите типа представляват местообитания на реликтните видове в района.

Не са установени конкретни фактори, които действат отрицателно върху херпетофауната, поради което не посочваме видове, обект на специални мерки.

Познанията за херпетофауната в Резервата до този момент се ограничават до фаунистични съобщения, като отсъстват задълбочени екологични и популационни проучвания. Тези пропуски не позволяват да бъде оценена стабилността и устойчивостта на популациите спрямо антропогенни и други фактори.

Не се налага препоръчването на специални мерки за опазване на херпетофауната и премахване на отрицателно действащи фактори или намаляване на тяхното действие.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.15.3. Земноводни и влечуги.

1.15.4. Птици

За територията на резерват Торфено бранище няма водени целенасочени изследвания на орнитофауната. Проучвания на орнитофауната на Витоша, в това число и на резервата са правени от Дончев (1961 и 1990 г.). През 2001 г. излиза полевия определител на птиците на Природен парк „Витоша“ (Шурулинков и др., 2001), а през 1999 и 2001 г. са публикувани проучвания на някои видове сови в ПП „Витоша“ от Николов и др. Липсват отделни проучвания на орнитофауната в резервата.

Въз основа на литературните източници, данните от УТМ квадрат FN91 и от теренните наблюдения може да се приеме, че орнитофауната на резерват „Торфено бранище“ е съставена от общо 82 вида, от които 57 са гнездящи и постоянни с различна степен на достоверност за гнездене. Мигриращите и зимуващите видове наброяват 26. Най-голямо е разнообразието на пойните видове птици (54 вида). Във високопланинските тревни и торфени съобщества на резервата, които заемат и най-голяма площ, най-характерни са алпийската (балканска) чучулига (*Eremophila alpestris balcanica*), планиската стърчиопашка (*Motacilla cinerea*), пъстрогушата завирушка (*Prunella collaris*), пъстър скален дрозд (*Monticola saxatilis*), планински кеклик (*Alectoris graeca*) и др. Тези местообитания са и хранителна база за повечето гнездещи и мигриращи дневни грабливи птици. Подвидовете на Балканската/алпийска чучулига (*Eremophila alpestris balcanica*) и пъстрогушата завирушка (*Prunella collaris subalpina*) се явяват балкански ендемити. Тук разнообразието на дневните и нощните грабливи птици е по-малко в сравнение с резерват „Бистришко бранище“.

От природозащитна гледна точка в резервата се срещат общо 2 световно застрашени вида (IUCN, 2014.3) – степен блатар (*Circus macrourus*), ловен сокол (*Falco cherrug*), които се срещат в резервата случайно и/или по време на миграция. 17 вида са включени в Приложение II на ЗБР, 20 вида са категоризирани в Червена книга на България (2015), 23 вида имат SPEC категория, 18 вида са включени в Приложение I на Директива за птиците, 79 вида са включени в Бернската конвенция и 28 – в Бонската конвенция. По време на проучването са видяни 24 вида.

По отношение за заплахите за птиците от антропогенен характер могат да се отнесат: намаляване и/или унищожаване на местообитания на консервационно значими видове птици в резултат на човешката дейност; безпокойство по време на гнездовия период от туристи движещи се извън маркираните маршрути.

Необходимо е реализиране на популационни изследвания и допълнителни проучвания върху разпространението на дневните и нощни грабливи птици в резервата, на лещарка (*Bonasa bonasia*), планински кеклик (*Alectoris graeca*), скалолазка (*Tichodroma muraria*), алпийска чучулига (*Eremophila alpestris balcanica*), пъстрогуша завирушка (*Prunella collaris*), пъстър скален дрозд (*Monticola saxatilis*), белогуш дрозд (*Turdus torquatus*), а също и основно проучване на количественият и видов състав на орнитофауната в резервата, тъй като до

момента няма такова проучване. Необходимо е изготвяне и прилагане на схеми за мониторинг върху състоянието на популациите на редките и застрашени видове птици в резервата (на всички, които са включени в Червена книга на Р България и в Приложение I на Директива за птиците).

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.15.4. Птици.

1.15.5. Бозайници

Бозайниците на Витоша са сравнително добре проучени. В литературата се откриват сведения за разпространените в района видове бозайници **без те да са обвързани с конкретни находища на територията на резервата.** Данни за отделни видове бозайници, регистрирани на територията на планината Витоша, са налични в следните източници: Паспалев и др. (1952); Боев (1958); Коуумджиева (1967); Peshev (1970); Petruszewicz et al. (1972); Големански, Янкова (1973). Попов (1999); Valchev (2010); Markov (2003); Spassov (2003); Koshev (2008); Zlatanova et al. (2009); Markov (2014); Moura et al. (2014). Обобщения наличните данни за разпространението на бозайниците в района, са представени в: Peshev, Delov (1995); Popov (1998); Попов, Седефчев (2003); Пешев и др. (2004); Спиридонов, Спасов (2005); Генов и др. (2005); Popov (2007); Попов и др. (2008); Popov (2015).

Данни за отделни видове, сведения за тяхното разпространение, биология и екология са налични в резултати, получени от някои проекти, осъществявани на територията на ПП „Витоша“, както и в информационната система за защитени зони от Екологична мрежа Natura 2000: Защитена зона BG0000113 „Витоша“. Представени са данни за местообитанията и природозащитния статус на видовете вълк (*Canis lupus*), кафява мечка (*Ursus arctos*), дива коза (*Rupicapra rupicapra*), видра (*Lutra lutra*), лалугер (*Spermophilus citellus*) и пъстър пор (*Vormela peregusna*) на територията на ПП Витоша. Голяма част от потенциалните местообитания на първите 3 вида са на територията на резерват „Торфено бранище“.

В резултат на проведеното полево проучване по трансектния метод (юни 2015 г.) бяха направени преки наблюдения върху присъствието на къртица (*Talpa europaea*), катерица (*Sciurus vulgaris*), сърна (*Capreolus capreolus*), а в резултат на прилагане на косвени методи (регистрация на следи) беше потвърдено присъствието на белка (*Martes foina*), благороден елен (*Cervus elaphus*) и дива свиня (*Sus scrofa*). Въз основа на улови с живоловни капани (май 2015 г.) е потвърдено присъствието на обикновена кафявозъбка (*Sorex araneus*), малка кафявозъбка (*Sorex minutus*), малка водна земеровка (*Neomys anomalus*), жълтогърла горска мишка (*Apodemus flavicollis*), кафява горска полевка (*Myodes glareolus*), снежна полевка (*Chionomys nivalis*).

Липсват конкретни подробни исторически данни за резерват „Торфено бранище“, поради което не могат да бъдат направени изводи за настъпили промени в структурата на популациите на сухоземните едри и дребни бозайници. Резерватът предоставя убежища и/или представлява потенциално и ловно местообитание на 25 вида бозайници (Табл. 1.15.5.-1.) от 5 разреда, 14 семейства и 22 рода. Седемнадесет вида бозайници, срещащи се на територията на „Торфено бранище“, имат природозащитен статус съгласно българското и международно законодателство и природозащитни междуправителствени споразумения (Табл. 1.15.5.-2.).

Три вида бозайници [вълк (*Canis lupus*), мечка (*Ursus arctos*), дива коза (*Rupicapra rupicapra*)] могат да бъдат определени като застрашени. Те са включени в Червената книга на България със статут на „уязвим“ (вълк) и „застрашен,“ (мечка, дива коза). Тези видове могат да бъдат посочени като обект на специални мерки, тъй като са силно уязвими от човешка намеса –

пряко преследване (браконьерство), унищожаване на местообитанието, антропогенно безпокойство, конкуренция с домашни форми. В групата на бозайниците няма реликтни и ендемични видове.

Имайки предвид, че територията на резервата е много малка и не предлага условия за подържане на самостоятелни популации на видовете едри бозайници, то отрицателно действащите фактори би трябвало да се разглеждат в по-широк мащаб, поне в рамките на Натура 2000 зоната. На долната таблица са представени някои от основните отрицателни фактори – те са главно от антропогенен характер.

Отрицателно действащи фактори	Въздействие	Засегнати обекти, местообитания, видове	Мерки за преодоляване
Безпокойство от човешко присъствие	пряко, по туристическите маршрути	Дива коза (<i>Rupicapra rupicapra</i>), вълк (<i>Canis lupus</i>), мечка (<i>Ursus arctos</i>)	Ограничаване на туристопотока само по маркираните пътеки; Контрол на забраните за достъпа с високопроходими превозни средства в границите на резервата
Наличие на свободно движещи се кучета	пряко, на цялата територия	всички видове	Контрол на присъствието на кучета в района

На практика отсъстват конкретни данни за структурата на популациите в границите на резервата, поради което не могат да се оценят тенденциите в числеността на видовете.

Тъй като малката площ на резервата е само част от индивидуалните територии на голяма част от обитаващите го видове едри бозайници, то се налага да се прилагат мерки, които да засягат по-големи територии, поне в мащаба на Натура 2000 зоната.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.15.5. Бозайници.

1.15.6. Прилепи

Всички известни находища на прилепи на територията на планината Витоша до 2003 година са публикувани от Venda et al. (2003), като нито едно от тях не се намира в границите на резерват „Торфено бранище“. И след този период резерватът остава извън обхвата на проучванията върху прилепите в тази част на България, като досега липсват и каквито и да било литературни източници.

Най-много данни за тази група бозайници в границите на ПП „Витоша“ са събрани и публикувани за карстовия дял (Боснешки карстов район), откъдето са известни 10 вида (План за управление на ПП „Витоша“, 2005). Отдалечеността на резервата от карстовата зона, голямата разлика в надморската височина (над 1000 m) и съответно коренно различните екологични условия в двете територии са лимитиращ фактор за присъствието на тези 10 вида в резерватната територия. Пет от известните видове са установени по северните склонове на планината или в близост до населените места, също извън територията на резервата. Pandurska & Beshkov (1998) съобщават Двувцветния нощник (*Vespertilio murinus*) за района на Златните мостове. Същият вид е регистриран в изоставения хотел „Щастливеца“ (Симов, 2011).

В рамките на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I” е установено, че резерватът обхваща потенциални и ловни местообитания само на един вид: Широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*).

Теренните проучвания в резервата са проведени през месец юни 2015 г. непосредствено след стопяване на основната площ от снежната покривка. Оценени са потенциалните условия за наличие на убежища (зимни и летни). За установяване на видовия състав и летателната активност на прилепите е използвана ултразвукозаписна апаратура.

В резервата напълно отсъстват зимни убежища на прилепи. Високата надморска височина и свързаните с това климатични условия, ограничават твърде много и възможностите за наличие на размножителни и летни дневни убежища. Като такива могат да бъдат определени цепнатини в скални разкрития, както и свободните пространства в скалните струпвания („каменните реки”). Тяхното използване е възможно само в ограничен летен период, при благоприятни температурни условия. Възможностите за намиране на убежища от горски видове в стари дървета се ограничават само в малка площ, в южната част на резервата до около 1900 m н. в. Прилепното съобщество е сравнително бедно, като тяхното присъствие тук е свързано с денонощни ловни или сезонни миграции. Поради отсъствие на предходни данни не могат да бъдат направени изводи за настъпили промени в структурата и видовия състав на прилепното съобщество в исторически план.

Резерват „Торфено бранище” предоставя убежища и/или представлява потенциално и ловно местообитание на девет вида прилепи (Табл. 1.15.6.-1.) от едно семейство и седем рода. Няма реликтни и ендемични видове. Един вид (Широкоухия прилеп - *Barbastella barbastellus*) е със статут на „Уязвим” в Червената книга на България. В територията на резервата не могат да бъдат определени видове, изискващи специални мерки, поради ниската степен на въздействие върху тях както от антропогенни фактори, така и от такива с естествен произход. Природозащитният статус на прилепите съгласно националното законодателство и международни споразумения и природозащитни документи е представено в Табл. 1.15.6.-1.

Конкретно в резерватната територия не са установени отрицателно действащи фактори. Относително малката територия на резервата е само част от индивидуалните територии на

Все още конкретните сведения за прилепите в резервата са оскъдни. Основен пропуск представлява и отсъствието на проучвания върху сезонната и денонощна динамика на отделните видове, тяхната летателна активност и привързаност към местообитанията. Това от своя страна не позволява да се оценят тенденциите в числеността на популациите.

Строгий режим на резервата и отсъствието на фактори с отрицателно въздействие в резерватната територия с антропогенен или естествен произход, не налагат прилагане на специални мерки или осъществяване на специфични дейности.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.15.6. Прилепи.

Приложение П3, Тематични карти, Карта №16.

1.16. СКАЛНИ ОБРАЗОВАНИЯ

В резерват „Торфено бранище” не се наблюдават мащабни и (или) атрактивни скални образувания. В субалпийската зона има малки каменни реки и скални струпвания. През защитената територия преминава вододелът между Боянска и Владайска река (в профил), който носи названието „Лъвчето”.

КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.17. ПОЛЗВАНЕ НА РЕЗЕРВАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ

В подножието на Витоша са разположени общо 12 населени места, 4 от които са квартали на София – Княжево, Бояна, Драгалевци и Симеоново, а останалите 8 са селищни територии – Мърчаево, Владая, Бистрица, Железница, Рударци, Чуйпетлово, Боснек и Кладница. Всички те образуват селищна мрежа с множество вилни зони, повечето от които достигат до границата на Природния парк, а Чуйпетлово е разположено изцяло на територията на Парка. В най-голяма близост до резерват „Торфено бранище“ са разположени двата столични квартала – Драгалевци и Бояна, част от р-н Витоша, Столична община. Населението на района според последни официални данни (към 15.06.2012 г.) 59 446 души. Това са хора, които имат постоянна адресна регистрация, а броят на реално живеещите, без постоянна адресна регистрация е вероятно доста по-висок.

За възрастовата и образователната структура на населението, както и за демографски процеси няма достоверни официални данни. Поради добре развитата транспортна мрежа, тенденцията е към леко увеличаване на броя на населението в района на Драгалевци и Бояна, което се дължи предимно на заселване на жители без постоянна адресна регистрация. Около 90% от работоспособното население практикува своята професия в столичния град. Една от дейностите, с които е ангажирано местното население са свързани с развитието на туризма. От Драгалевци и Бояна тръгват маршрутите към най-високата част на планината, където е разположен резерват „Торфено бранище“. От обектите на културно наследство най-посещавани обекти са Боянската църква (обект от списъка на UNESCO за световното културно наследство) и Драгалевския манастир. Земеделието и животновъдството са много слабо развити, поради силната урбанизираност на територията извън Природния парк. Ловът и риболовът в границите на ПП Витоша са забранени.

Селищната мрежа е съставена от кварталите на София – Драгалевци, Бояна, Симеоново и Княжево, както и селата Бистрица, Железница, Владая, Мърчаево и Рударци. Връзките в района са съставени от шосета и пътища в добро състояние. Достъпът до границите на резервата за превозни средства е ограничен. В изключителни случаи (спасителни операции, природни бедствия и пр.) е възможен достъп с високопроходими машини. В близост до резервата са разположени туристически хижи, хотели и др. постройки, свързани с туристическата дейност, които разполагат с необходимите средства за комуникация.

Земеделските земи заемат малка част от територията на район Витоша, като преобладаващата част от тях са разположени в подножието на планината. Достоверна информация за площите на отглежданите култури липсва. Други селскостопански дейности, като животновъдство, се практикуват от частни стопани и в по-ограничен мащаб.

В районите около резервата ловът и риболовът са забранени. Събирането на природни продукти в резервата е абсолютно забранено, а в прилежащите територии е съгласно предвидените в плана за управление на ПП „Витоша“ режими. Неправилно прилагане на лесоустройствени проекти не е установено. Не са установени други нарушения и браконьерство. Няма официални и достоверни данни за видовете и количествата събирани природни продукти, на територията на ПП Витоша тъй като същите се събират само за лични нужди.

Близостта на резервата до столицата, относително лесната му достъпност са причина за засилената посетителска активност, особено през почивните дни. Обществеността е достатъчно добре информирана за голямото значение на резервата за опазването на растителното разнообразие на Витоша. За информираността на посетителите спомагат поставените информационни табла на подстъпите към резервата.

Точна статистика за посещенията в резервата и околните територии не се води. Отделни изследвания се провеждат за посетителите в ПП „Витоша“ като цяло. Достъпът на туристи в резервата, който е вододейна зона е забранен, с изключение на преминаване на посетители по пътека от х. Кумата за Черни връх, част от която се намира на територията на резервата.

Цялата информация представена в Приложение П1, Доклад 1.17. Доклад 1.17. Ползване на резервата и социално-икономическите аспекти.

Приложение П3, Тематични карти, Карта №17.

1.18. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

На територията на резерват „Торфено бранище“ няма регистрирани или деклариращи паметници на културата и (или) културни ценности.

Законът за културно наследство обхваща нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство, като съвкупност от културни ценности, които са носителите на историческата памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност. Това наследство е формулирано като 18 типа ценности (вж. текста на доклада), където са отбелязани от наземни, подземни и подводни археологически обекти, образци на ландшафтната архитектура, народна медицина до народни игри и спортове.

Природен парк „Витоша“ и разположения в него резерват „Торфено бранище“ представляват едно цяло с така наречената Софийска (Сердикийска) Света гора, формираща цял уникален пояс на Културно наследство около планината Витоша.

В този пояс са установени множество архитектурни и културно-исторически ценности, а в с. Владая, кв. Бояна и кв. Княжево (пространствено по-близо) има 3 църкви, като Боянската църква е включена в Световното културно наследство; няколко исторически паметника; останки от крепости; един много ценен иконостас (църква Св. Петка) и др.

В съвременната интерпретация на понятието „Културно наследство“ ПП „Витоша“ и резерват „Торфено бранище“ представляват не само природно, но и културно наследство. Счита се, че на този етап няма реална интеграция между тях, въпреки обединяващия ги фактор – планината Витоша.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.18. Културно-историческо наследство.

Приложение П3, Тематични карти, карта №18.

1.19. ЛАНДШАФТ

1.19.1. Структура на ландшафта

Територията на резерват е част от **ландшафт ливаден**. Това е природно-териториален комплекс, в който отсъства дървесна растителност. Физиономичен белег за ландшафта са ливадните тревни съобщества, мъхове и водорасли. Заемат пояса около 1800 m н.в. На места се срещат единични храстови съобщества от високопланински върби, хвойна и по-рядко боровинки. В структурата му участват торфено-блатни и планинско-ливадни почви,

развити върху моноцити и левкомоноцити. В акумулативните форми на релефа с условия за преовлажняване е формиран мощен торфен хоризонт, който е специфично образувание за торфените почви. В него се съхранява голямо количество органична маса, богата на хранителни вещества, които се освобождават бавно във времето и служат за хранителна база на блатната растителност. Процесите на разлагане са забавени, а тези на акумулация имат превес над тях. По този начин кръговратът на веществата в ландшафта се извършва бавно и най-характерният му белег е натрупването на полуразложена органична маса, която създава много специфичен вертикален строеж във вертикалната структура на ландшафта. На територията на резервата се формират временни водни огледала, които могат да бъдат отнесени към **ландшафт аквален**. Те се характеризират със сезонна динамика, породена от начина им на формиране и водното им ниво. Формират се основно през пролетта и началото на лято, когато има обилно снеготопене. Промяната във водното им ниво води до промяна във визуалното възприемане на ландшафта. Резерватът представлява уникален за ПП „Витоша“ и страната ландшафт, едновременно природоохранни и средообразуващи функции, в съчетание с високи естетически качества. Степента на уязвимост на естествените ландшафти в резервата се оценява като ниска. Те са естествени образувания, с устойчива самоорганизирана се структура, която отразява конкретните условия за тяхното формиране. Уязвими са при пожар, поради високата горимост на акумулираната биомаса, която поради високата си влажност може да тлее много дълго време и да обхване големи площи.

Цялата информация е представена в Приложение П1, Доклад 1.19. Ландшафт.

1.20. СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Атмосферен въздух

Височинният интервал, в който е разположен резерват „Торфено бранище“ не е малък. От ниската му част (Платото) 1750 m н.в, до най-високата му част 2290 m н.в денивелацията е 540 m. Практически няма условия за пренос на замърсители от север (София), от х. „Алеко“ и (или) от хижите „Кумата“ и „Тинтява“, „Боерица“ до които могат да стигнат МПС. Оценката на атмосферният въздух е добра, типична за високопланински въздух.

Води

На територията няма водохващания. Има две, разположени непосредствено до западната граница на резервата, чиито санитарноохранителни зони навлизат в резерватната територия. Водният отток формира две постоянни реки - Боянска и Владайска. В частта от теченията в резервата водите нямат неорганични и органични замърсители. Останалата част на територията е с непостоянно овлажняване до преовлажняване.

Почви

Почвите са кафяви горски, предимно с естествено кисел характер. В по-голямата част от територията почвите са преовлажнени поради мочурливия характер на ландшафта.

Ландшафт

Сравнително еднообразен като заравнена площ (Платото) и водни и крайводни ландшафти край двете реки с постоянен отток и временни водоизточници. Северната част се заема от планинските ливади.

Биоразнообразие и неговите елементи

Резерватът е разположен на прехода между иглолистния пояс и високопланинската тревна зона (1750-2290 m н.в.), където се намират и едни от най – големите и богати на видове планински торфищни комплекси.

Богатството по групи е следното: Мъхообразни 104 вида, Лихенизирани гъби (лишеи) 52 вида; Макромицети 4 вида, Висши растения 103 вида, повече от 24 вида Лечебни растения. Те изграждат една растителност типична по скоро за по северен тип флора. От фаунистичните групи са установени 54 (по моделни групи) безгръбначни (сухоземни); 2 вида представители на ихтиофауната; 7 вида земноводни и влечуги; птичият свят наброява 82 вида; а едрите и дребни бозайници са 26 вида. Всички 10 вида прилепи установени в ПП „Витоша“ се срещат и в „Торфено бранище“, като използват територията предимно за денонощни ловни или сезонни миграции. .

Не е изключено в миналото на тази територия да е имало по-голяма клекова формация на по-сухите места. Като цяло резерват „Торфено бранище“ има много висока стойност като територия (и акватория) с концентрация на реликтни видове от северен тип.

ПЪРВА ОЦЕНКА

1.21. ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

1.21.1. Уязвимост

Промяна на условията на местообитанията и предимно климатичните промени и някои антропогенни фактори могат да водят до намаляване или изчезване на видове и до промяна в естествените сукцесионни процеси.

Най-уязвими за резерват „Торфено бранище“ са местата с човешко присъствие - това са части от регламентирана пътека и други немаркирани пътеки, където прякото човешко присъствие може да предизвика безпокойство, особено през размножителния период. Уязвими са по-сухите места, където може да се проявят сукцесионни процеси и започва обрастване с храсти.

Уязвимостта на торфения природен комплекс по отношение на природни и антропогенни процеси е сравнително ниска и естественото развитие на торфищния комплекс ще бъде устойчиво за дълъг период.

Уязвимост по групи видове

Биологични групи и обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Висока	Осушаване и еутрофикация
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Ниска	Условията са благоприятни
Макромицети	Национално	Висока	Има само 4 вида- условията не са подходящи
Висши растения	Национално	Средна	Естественото осушаване и еутрофикацията променят състава
Защитени растения	Национално	Средна	Добре приспособени, антропогенни заплахи

Лечебни растения	Национално	Ниска	Доминират видовете с ниска численост
Безгръбначни животни	Национално	Ниска	Добри жизнени условия
Ихтиофауна	Национално	Висока	Само един местен вид, установен чужд конкурентен вид (американска дъгова пъстърва)
Земноводни и влечуги	Национално	Средна	Безпокойство; слабо възпроизвеждане; 4 вида
Птици	Национално	Средна	Изолираност, безпокойство, липса на условия за убежища (гнезда); малочисленост
Бозайници	Национално	Средна	Човешко присъствие, загуба на убежища, малка територия
Прилепи	Национално	Средна	Част от индивидуалните ловни територии
Растителност	Европейско	Ниска	Стабилно състояние
Местообитания	Европейско	Ниска	Стабилно състояние

Легенда:

(Степен на отрицателен ефект)

Слаба степен

Средна, умерена степен

Висока степен

Значение: национално, европейско, световно

Към момента и в близко бъдеще не е необходимо прилагането на конкретни мерки предвид настоящото състояние на торфищния комплекс.

1.21.2. Рядкост

Рядкостта на застрашените растения, животни и типовете природни местообитания се смята като елемент на заплахата. Повечето от групите на флората са с висока степен на рядкост (напр. Мъховете, *Salix lapponum* (лапландска върба). Без да образуват съобщества тук се срещат индивиди от терциерните реликти *Picea abies* (смърч) и *Pinus mugo* (клек), както и *Pinus peuce* (бяла мура) - Балкански ендемит и терциерен реликт. Установени са 9 нови вида висши растения за този резерват.

Не са установени негативни тенденции при съществуването на видовете.

От фаунистичният комплекс само Безгръбначните и (5 ендемита) птици са с висока степен на рядкост. При останалите групи степента на рядкост е средна до ниска.

Обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Висока	13 вида консервационно значими вида
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Ниска	Само 1 вид - <i>Centraria islandica</i> (исландски лишей)
Макромицети	Национално	Ниска	Има само 4 вида, един от които застрашен
Висши растения	Национално	Висока	2 български ендемита; ендемита; 7 защитени вида; 9 вида нови за Витоша; 4 балкански ендемита
Защитени растения	Национално	Висока	Има редки 17 защитени консервационно значими видове; 9 вида нови за Витоша
Лечебни растения	Национално	Ниска	Широкоразпространени видове с ниска численост
Безгръбначни животни	Национално	Висока	5 ендемични вида; 6 стенотопни вида
Ихтиофауна	Национално	Ниска	Няма редки видове от всички категории
Земноводни и влечуги	Национално	Средна	4 вида сред които няма ендемични, реликтни и др. видове
Птици	Световна	Висока	2 световно застрашени вида; 20 в Червената книга на България; 18 в Директива за птиците
Бозайници (едри)	Национално	Средна	17 вид с консервационно значение; няма европейски и световно застрашени видове
Прилепи	Национално	Средна	Резерватът е част от ловните територии

Растителност	Европейско	Висока	Отчасти реликтна растителност. Защитена зона Bg 0000113 „Витоша“ за видове и местообитания
Местообитания	Европейско	Висока	Отчасти реликтна растителност. Защитена зона Bg 0000113 „Витоша“ за видове и местообитания

1.21.3. Естественост

Торфищната екосистема и формирания се ландшафт не са антропогенно повлияни. По тази причина растителността и ландшафта се възприемат, като такива типични за северните зони на Европа. Това е коренна растителност с реликтен характер.

Преобладава торфищната екосистема с автохтонен произход, както и типичните мъхови групировки с висока степен на естественост. Ландшафтът е с висока степен на естественост. Установените видове Лихенизирани гъби (Лишеи), Макромицети, Мъхообразни, Висши растения, Лечебни растения имат естествен произход. Няма разселване на инвазивни видове. Общата оценка на растителността: Висока степен на естественост, отчасти от реликтен тип. Цялата площ е заета от коренна растителност. Точкови находища от терциерни реликти смърч и клек, бяла мура.

По отношение на фауната степента на естественост е максимална. Не са установени фактически чужди/инвазивни видове; съществува потенциална заплаха от разпространение на американската (дъгова) пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*).

Естественост

Биологични групи и обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Висока	Непроменена жизнена среда. Няма реликти и ендемити
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Висока	Непроменена жизнена среда. Няма реликти и ендемити
Макромицети	Национално	Висока	Непроменена жизнена среда. Няма реликти и ендемити
Висши растения	Национално	Висока	Непроменена жизнена среда. 2 български ендемита, 7 защитени вида
Защитени растения	Европейско	Висока	Непроменена жизнена среда

Лечебни растения	Национално	Висока	Непроменена жизнена среда
Безгръбначни животни	Национално	Висока	Непроменена жизнена среда. 5 ендемични вида
Ихтиофауна	Национално	Средна	Установена в близост до резервата е американска пъстърва. Няма ендемити и реликти
Земноводни и влечуги	Национално	Висока	Условията са неповлияни от човешка дейност. Няма ендемити и реликти
Птици	Световно	Висока	Условията за съществуване са добри. Няма ендемити и реликти
Бозайници (едри)	Национално	Висока	Видовия състав отговаря на условията. Няма ендемити и реликти
Прилепи	Национално	Висока	Част от индивидуалната ловна територия. Няма ендемити и реликти
Растителност	Европейско	Висока	Отчасти реликтен тип; Строг резерватен режим
Местообитания	Европейско	Висока	Непроменени екологични условия; Строг резерватен режим

Цялата площ на резерват „Торфено бранище“ е покрита от коренна растителност. Установен е един чужд вид – американска (дъгова) пъстърва. В настоящия момент не са необходими мерки срещу нея.

1.21.4. Типичност

Отсъствието на значими антропогенни въздействия от обявяването до сега на резервата е причина да съществуват типични местообитания (както за географския ареал така и за височинния интервал 1750-2290 m н.в.) свързани със торфения комплекс и частта на субалпийската тревна растителност. Видовият състав от флората е типичен за този тип местообитания-планински екосистеми, които не са повлияни от антропогенна дейност. По отношение на фауната, всички групи - Безгръбначни животни, Земноводни и влечуги, Птици и Бозайници, се характеризират с видове типични обитатели за влажните и (или) преовлажнени местообитания в резервата, както и такива приспособени към сухата субалпийска част. Присъствието на американската дъгова пъстърва намалява „типичността“.

Типичност

Биологични групи и обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Висока	Неповлияна жизнена среда и добре адаптирани видове
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Висока	Неповлияна жизнена среда и добре адаптирани видове
Макромицети	Национално	Висока	Неповлияна жизнена среда и добре адаптирани видове
Висши растения	Национално	Висока	Неповлияна жизнена среда и добре адаптирани видове
Защитени растения	Национално	Висока	Неповлияна жизнена среда и добре адаптирани видове
Лечебни растения	Национално	Средна	Подходяща среда предимно в субалпийската част
Безгръбначни животни	Национално	Висока	Само добре адаптирани (до стенотопни) видове
Ихтиофауна	Национално	Ниска	Обедняла за този тип реки рибна фауна. Един чужд вид
Земноводни и влечуги	Национално	Висока	Типични за характера на тези местообитания
Птици	Национално	Висока	Типични за този планински комплекс; Няма инвазивни видове
Бозайници (едри)	Национално	Висока	Предимно по сухите субалпийски местообитания
Прилепи	Национално	Висока	Само част от индивидуалната ловна територия
Растителност	Европейско	Висока	Много характерни реликтни видове
Местообитания	Европейско	Висока	Неповлияна жизнена среда и добре адаптирани видове

Практически този резерват опазва едно от двете известни по-големи торфища в България от високопланински тип с цялото му флористично (около 250 вида) и фаунистично богатство (около 220 вида). Другото такова торфище се намира в НП „Рила“.

1.21.5. Размери

Резерват „Торфено бранище“ осигурява опазването на местообитанията, растителните съобщества и видовото разнообразие. Установените влажни и преовлажнени природни местообитания показват достатъчност за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление на територията. По отношение на фаунистичния комплекс се установява известна недостатъчност на територията за птиците, бозайниците и прилепите. В тази връзка резерват „Торфено бранище“ следва да се разглежда като част от цялостната биота на ПП „Витоша“, при което това ограничение няма съществена роля.

Размери

Биологични групи и обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Средна	Не играят лимитираща роля
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Средна	Не играят лимитираща роля
Макромицети	Национално	Висока	Не играят лимитираща роля
Висши растения	Национално	Висока	При по голям размер би имало по голяма представеност
Защитени растения	Национално	Висока	При по голям размер би имало по голяма представеност
Лечебни растения	Национално	Висока	При по голям размер би имало по голяма представеност
Безгръбначни животни	Национално	Висока	Тази площ е достатъчна за съществуване на групата
Ихтиофауна	Национално	Не е от значение	Не играе лимитираща роля
Земноводни и влечуги	Национално	Средна	Тази площ е достатъчна за четирите вида
Птици	Национално	Средна	Тази площ е достатъчна за жизнени популации
Бозайници (едри)	Национално	Средна	Относителна недостатъчност на територията за по едрите видове
Прилепи	Национално	Средна	Част от индивидуалната ловна територия
Растителност	Национално	Средна	Физико-географските и екологични условия са подходящи на тази площ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

Местообитания	Национално	Средна	Физико-географските и екологични условия са подходящи на тази площ
---------------	------------	--------	--

В тези граници резерват „Торфено бранище“ изпълнява ефективно своето предназначение по отношение на флората и на повечето фаунистични групи..

1.21.6. Биологично разнообразие

Биотичният комплекс е подобен на такива от северните части на умерения пояс на Северното полукълбо. Установените местообитания са доминирани от сфагновите мъхове и лапландска върба (*Salix lapponum*). Растителното разнообразие е сравнително ограничено поради спецификата на торфищната фитоценоотична среда. Установени са 103 вида Висши растения, 104 вида Мъхообразни, 53 вида Лихенизирани гъби, 4 вида Макромицети, 24 вида Лечебни растения. Флорният елемент има смесен характер – доминират Европейските, Евразийските, Евросибирските елементи, които подчертават Европейският характер на флората. Бореалните елементи показват добре изразен планински характер на субалпийската флора, както и слабо проникване на средиземноморски и преходносредиземноморски елементи. Броят на космополитни видове растения е само 3 вида и не формират пространни популации, което подчертава високата степен на естественост. Фаунистичното разнообразие се определя от характера на доминиращите местообитания.

Фауната се състои от около 100 вида безгръбначни с най-висок ендемичен процент - 5 ендемични вида; 4 вида земноводни и влечуги; 82 вида птици; 35 вида бозайници и 10 вида прилепи (ловна територия). Значително, специфично биоразнообразие.

Биологично разнообразие

Биологични групи и обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Висока	Добри жизнени условия – 104 вида
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Средна	Много висока висока амплитуда на влажността
Макромицети	Национално	Ниска	4 вида макромицети
Висши растения	Национално	Средна	Установени 103 вида, от които 9 нови за района
Защитени растения	Национално	Висока	7 вида в Червената книга
Лечебни растения	Национално	Ниска	24 вида от различни семейства (от 700 вида за страната)
Безгръбначни животни	Европейско	Висока	Като брой и консервационна значимост безгръбначната фауна е много ценна
Ихтиофауна	Национално	Ниска	Само 1 вид (балканска пъстърва).
Земноводни и влечуги	Национално	Средна	Кореспондира със спектъра на екологичните условия

Птици	Европейско	Висока	82 вида, 57 гнездящи
Бозайници (едри)	Национално	Средна	2 вида са в мрежата на NATURA 2000; 25 вида от 5 разряда и 14 семейства, убежище и ловуване
Прилепи	Национално	Висока	Всички 10 вида, които се срещат на Витоша
Растителност	Национално	Средна	Сравнително нисък брой видове
Местообитания	Европейско	Средна	Малък брой местообитания от този тип

Разнообразието, приоритетни растителни видове (2 ендемита, 4 реликта) е високо и това личи в описанието на биоразнообразието. Фитоценотичната среда е сравнително еднородна. Няма горски комплекс. Няма геоботаническо картиране.

Освен в национален план „Торфено бранище“ има европейско значение за опазване на флората, фауната и местообитанията.

1.21.6.1. Оценка на разнообразието по приоритетни видове и местообитания и наличие на растителни съобщества, местообитания и брой видове растения и животни

Разнообразието, приоритетни растителни видове (2 ендемита, 3 реликта) е високо и това личи в описанието на биоразнообразието. Фитоценотичната среда е сравнително еднородна. Няма развит горски комплекс. Няма геоботаническо картиране. Край х. „Кумата има фрагмент от смърчова гора.“

1.21.6.2. Определяне значението на резервата в Национален и международен план за опазване на биологичното разнообразие

Освен в национален план „Торфено бранище“ има европейско значение за опазване на флората, фауната и местообитанията.

1.21.7. Стабилност/Нестабилност

Няма отрицателно действащи естествени и антропогенни фактори, които да нарушават динамичното стабилно състояние, както и на видово и ценотично ниво така и на местообитанията в целия биотичен комплекс. Резерват „Торфено бранище“ може да се разглежда като модел за екологичен баланс при планински условия.

Стабилност/нестабилност

Биологични групи и обекти	Значение	Оценка	Причина
Мъхообразни	Национално	Средна	Стабилност на екологичната среда
Лихенизирани гъби (лишеи)	Национално	Висока	Стабилност на екологичната среда
Макромицети	Национално	Ниска	Стабилност на екологичната среда
Висши растения	Национално	Висока	Стабилност на екологичната среда
Защитени растения	Национално	Висока	Стабилност на екологичната среда
Лечебни растения	Национално	Висока	Стабилност на екологичната среда
Безгръбначни животни	Национално	Висока	Определя се от доброто естествено състояние
Ихтиофауна	Локално	Средна	Косвено влияние върху ихтиофауната
Земноводни и влечуги	Локално	Висока	Определя се от доброто състояние
Птици	Локално	Средна	Слабо възпроизводство, безпокойство
Бозайници (едри)	Локално	Средна	Слабо възпроизводство, безпокойство
Прилепи	Локално	Средна	Практически това е част от индивидуалната територия за хранене
Растителност	Европейско	Висока	С течение на времето не се променя драстично
Местообитания	Европейско	Висока	Продължително развитие от миналото до сега

1.21.7.1. Стабилност и устойчивостта на популациите и екосистемите спрямо антропогенни и други отрицателно действащи фактори

Популациите са стабилни и поради отсъствието на отрицателно действащи естествени фактори, липса на отрицателно антропогенно въздействие.

1.21.7.2. Приоритетни хабитати или популации на видове, за които е установено, че се намират в нестабилно състояние и причините за това

Не са установени видове и местообитания в нестабилно състояние. Малкият брой макромицети се определя от неподходящата среда.

1.21.7.3. Необходимост от мерки за премахване или намаляване на въздействието на фактори, водещи до нестабилност на хабитати или популации на видове

Досегашното управление на резерватната територия може да бъде по ефективно с при кадрово опезпечаване с охрана и експерти от РИОСВ.

1.22. СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА

Участието на местните органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, свързани с управлението на резервата е един от най-надеждните начини за опазване на биоразнообразието. Информираността на населението относно мястото на резерват „Торфено бранище“ в опазване на биоразнообразието на национално ниво е сравнително добра. Природен парк „Витоша“ има Природозащитен информационен център в София (кв. Драгалевци), където се провеждат обучения, кампании, семинари с насоченост към опазване на биоразнообразието.

Към настоящия момент, резерват „Торфено бранище“ се управлява и стопанисва от РИОСВ – София. Конкретните дейности се извършват от експерти от отдел „Защита на природата“ в рамките на общите им задължения. За територията на резерватите (4 броя) в обхвата на инспекцията няма назначена специализирана охрана, както и конкретен персонал, обслужващ Природозащитен информационен център в София (кв. Драгалевци). **В този смисъл съществува необходимост от допълнително кадрово обезпечаване на дейностите на инспекцията, свързани с охраната, функционирането на Природозащитния център, координацията и изпълнението на мерките, предвидени в изработваните към момента планове за управление на четири резервата и поддържани резервати на територията на РИОСВ – София.**

При настоящия начин на управление е необходимо институционално управление (охрана, специалисти), тъй като отговаря на спецификата на защитената територия. Да се повиши обществената информираност, с цел привличане на доброволци и въвличането им в опазването на резервата.

Стопанисването и туристическите дейности в прилежащите територии не са напълно съвместими с предназначението, целите и режимите на резервата (напр. около ТК „Алеко“. Не са установени антропогенни нарушения в защитената територия. На връх Черни връх е разположена сградата на Метерологичната станция и база на ПСС. Част от трасето на регламентираната пътека за Черни връх минава през територията на резервата, където има един заслон. Културното наследство има непряка връзка с резервата, тъй като се разглежда в контекста на посетителската дейност.

Резерват „Торфено бранище“ представлява район с висок потенциал за научна и образователна дейност и мониторинг. Научен и познавателен интерес представляват уникалните торфени съобщества, които са най-големите в България. Потенциал за рекреационна дейност няма.

Ползването на природни ресурси на територията на резервата е забранено. Не са установени нетипични и чуждоземни дървесни видове. Територията на резервата е изключителна държавна собственост и прилежащите му територии са част от ПП Витоша. Наличната кадрова и материално-техническа осигуреност на РИОСВ не са достатъчни за пълноценното изпълнение на задачите, свързани с опазването и управлението на защитената територия. Между структурите на различните институции, ангажирани с управлението и опазването на резервата, съществува сравнително добра координация и взаимодействие.

1.23. ПОТЕНЦИАЛНА СТОЙНОСТ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Биологичното разнообразие е значително от национална гледна точка и със световно значение:

- Присъствието на растителен реликтен, български и балкански ендемичен елемент, ендемични безгръбначни и видове птици със световна конзервационна значимост.
- Резерватът се намира в границите на ПП „Витоша“, както и в две зони от Националната екологична мрежа - Защитена зона BG 0000113 „Витоша“ по Директива 92/43/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и Защитена зона BG 0000113 „Витоша“ по Директива 79/409/ЕЕС за опазване на дивите птици.

При екологичната оценка се установява, че се съхраняват местообитания и видове със следното значение:

- ✓ С национално значение - 72 показателя;
- ✓ С европейско значение - 13 показателя;
- ✓ Със световно значение - 2 показателя.

В ресурсно отношение резерватът няма високи показатели, липсва запас на дървесина, ограничен ресурс от лечебни растения, горски плодове и др. Достъпът за ползване на тези ресурси е забранен от статута на територията.

- От генеалогична (виж речника) гледна точка „Торфено бранище“ определено се характеризира, присъствието на глациални и терциерни реликти.

ЧАСТ 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ 2.1. ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ

2.1.1. Определяне на главните цели

Формулирането на главните цели е в пряка връзка с предназначението на защитената територия, а именно опазване на богатата реликтна растителност. Тези цели произтичат от ЗЗТ.

Чл. 16.

(2) Резерватите се управляват с цел:

1. Запазване на естествения им характер;
2. Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;
3. Опазване на генетичните ресурси;
4. Запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемични и реликтни видове;
5. Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Въз основа на констатациите и оценките в Част 1 на настоящия ПУ, са формулирани следните главни и второстепенни цели:

Главна цел 2.1.1.1. Опазване на естественото състояние и ненарушеност на екосистемите.

Второстепенни (Оперативни) цели

- Ненамеса в торфищните и субалпийски местообитания в резервата с оглед запазване на естественото състояние и процеси;
- Подобряване на охранителната дейност с оглед по-добро опазване от браконьерство и (или) бране на билки и защитени растения;
- Осъществяване на партньорство с научни звена, НПО и други заинтересовани страни.

Главна цел 2.1.1.2. Насърчаване и организиране на научни изследвания на биоразнообразието, мониторинг на състоянието на популации от консервационно значими видове или такива в критично състояние и приоритетни природни местообитания, съобразно с методичните указания на НСМБР.

Второстепенни цели:

- Задълбочаване и разширяване на досегашните познания за торфищния комплекс и за различните целеви биотични групи с предимство на консервационно значимите видове и местообитания – инвентаризация, пространствена и популационна динамика.
- Създаване и поддържане на системата за Биологичен мониторинг и подходяща „База данни“ (съвместно с резерват „Бистришко бранище“ и/или съобразно такава в ПП „Витоша“).
- Едромасщабно картиране на целевите видове, подбор на мониторингови площадки в преовлажнените части и субалпийската част и условия за поддържане на „Базата данни“.

Главна цел 2.1.1.3. Популяризиране на ценностите на резервата, като торфищен комплекс в рамките на ПП „Витоша“.

Второстепенни цели:

- Издаване на брошура „Гости от Лапландия“ със снимки и кратки описания на редки и (или) застрашени растения и животни със северен произход.
- Подготовка (съвместно със ПП „Витоша“) на семинар на тема „Резерватите в ПП „Витоша“ – неоченимо природно богатство-минало, настояще, бъдеще“.
- Издаване на сборник на тема: Реликтният елемент в биоразнообразието на резерват „Торфено бранище“ съвместно с резерват „Бистришко бранище“.
- Ревизия на съществуващите и допълване с нови табели за евентуалните погледни точки по пътеката на територията на резервата (с регламентиран достъп).

2.2. ОГРАНИЧЕНИЯ

2.2.1. Тенденции от естествен характер

Промените в климата

Глобалното затопляне, промяната в количеството на годишните валежи и промените в средните температури в сравнение с типичните за планинската част на умерената континентална зона, винаги влияят върху растителността, както на цели фитогеографски области, така и на дадени райони. Най силно се засягат хигрофилните (влаголюбиви) в частност торфищните съобщества. В резервата горската флора е на сравнително ограничена площ. Растителността е представена главно от мезофилни и хигрофилни храсти, от лапландска върба (*Salix lapponum*) и велдщайнова върба (*Salix waldstainiana*), докато тази на субалпийската част е по суха и студоустойчива, но с много по-голями амплитуди на влажността и температурите. Промените в климата в посока повишаване на средногодишните температури в многогодишен план може да доведе да повлияе на темпото на евтрофикация и (в дългосрочен план) и промени във видовия състав.

Значение на заплахата: реална, средно за видове и местообитания.

Сукцесии (смяна на растителността)

Сукцесиите са процес на естествена подмяна на дадено съобщество с негово производно. Обрастването с храсти и тревисти видове на преовлажнените места растителност е естествен

процес. В резултат мъховете съобщества се оказват с твърде ограничено разпространение и отстъпват място на треви и храсти. Този процес се развива много бавно.

Значение на заплахата: средно, за растителността.

Ниска репродуктивност

Това състояние на популациите се констатира при част от растителните видове и едрите бозайници. С ниска възможност за семенно размножаване се характеризират редица ендемични застрашени видове растения, при които доминира вегетативно размножение. Условието в преовлажнените места допълнително ограничават семенното размножение. **Значение на заплахата:** средно, за видовете.

Генетично замърсяване

В „Торфено бранище“ няма условия за процес на генетично повлияване от рудерални и чуждестранни инвазивни растителни видове от прилежащите на резервата територии с близкородствени естествено разпространени видове.

Значение на заплахата: ниско, за растителни видове.

2.2.2. Тенденции от антропогенен характер

2.2.2.1. Конкретно установени в резервата заплахи или тенденции от антропогенен характер, възпиращи постигането на някои от главните или второстепенните цели

Пожари

Не е установено паленето на огън по време на туристически излети **Значение на заплахата:** ниско, за видове, местообитания и хора.

Отпадъци

Не са установени места с натрупване на отпадъци. В близост до границата се намира Долна лифтова станция на лифт „Конярника“, която се руши и разграбва.

Значение на заплахата: ниско, локално, за местообитания и видове.

Събиране на лечебни растения и такива за декоративни цели

Не са установени нарушения.

Значение на заплахата: ниско, локално, за растителните видове.

Бракониерство

Няма преки следи, няма сведения за тази зона

Значение на заплахата: ниско, локално, за животинските видове.

Преминаване със планински велосипеди през резервата.

Маршрутът връх „Черни Връх“ – хижа „Кумата“ се използва за планинско колоездене.

Значение на заплахата: ниско, локално за видове

Преминаване с моторни шейни през резервата.

Значение на заплахата: ниско, сезонно действие на заплахата, за видовете.

2.2.2.2. Ограничения и тенденции извън резервата

Резерватът се намира на територията на ПП „Витоша“, което допринася и за неговото по добро опазване.

Посетителско натоварване

Наличието на подходяща за пешеходен туризъм (посетителите са предимно „преминаващи“) пътека в резервата не е причина за струпване на туристи на удобните места. По пътеката има един заслон (на около 30 min преди връх Черни връх), който е затворен. До северната граница на резервата преминава туристически маршрут „Голи връх-х. Тинтява“, който е натоварен предимно летния сезон.

Значение на заплахата: ниско, локално, за местообитания и видове.

2.2.3. Други ограничения и тенденции

- Недостатъчно бюджетно финансиране за поддръжка на охрана и персонал от експерти.

Значение на заплахата: висока, повсеместно, за местообитания и видове.

- Недостатъчно финансови средства за финансиране на научни мониторингови програми и образователни програми, разкриващи значението на резервата за опазване на биоразнообразието.

Значение на заплахата: високо, повсеместно, за местообитания и видове.

- Липса на интерес към природозащитни дейности. Условия за проява на това ограничение са пропуски в пропагандирането в природозащитната, биологичната култура и образование, при което единствения Природозащитен информационен център на ПП „Витоша“ не е достатъчен.

Значение на заплахата: високо, повсеместно, за местообитания и видове.

- Липса на административен и организационен капацитет и недостиг на персонал.

Значение на заплахата: високо, повсеместно, за местообитания и видове.

ВТОРА ОЦЕНКА

2.3. Ефект на ограниченията върху дългосрочните цели

Дългосрочни цели	Ограничения	Въздействие	Значимост на въздействието	Честота на въздействието	Обхват на въздействието	Мярка
Опазване на естественото състояние и ненарушеност на екосистемите	Климатични промени	Възможно засушаване или силни и продължителни дъждове	Средно	Постоянно	Повсеместно	Невъзможна
	Сукцесии	Смяна на растителността (Еутрофикация)	Средно	Постоянно	Повсеместно	Невъзможна
	Ниска продуктивност	Ограничено разпространение и намаляване броя на младите индивиди	Средно	Постоянно	Локално (за определени видове)	Невъзможна
	Генетично Замяряване	Генетически контакти с екзоти, чужди родствени и инвазивни видове. Само теоритично възможно. Няма реални условия.	Много ниско	Постоянно	Към момента Потенциално	Мониторинг на навлизането на чужди инвазивни видове в територията на резервата

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

	Пожари	Увреждане на местообитания и унищожаване на популации на растителни и животински видове	Значително, особено при сухи лета (напр. 2015)	Постоянно	Локално до повсеместно	Превантивни мерки и охрана, прилагане на готов противопожарен план
	Шумово замърсяване	Безпокойство на животни	Ниско	Постоянно	Локално	Контрол върху честотата и периода на посещенията, информиране на посетителите за правилата на поведение при евентуални посещения
	Отпадъци (ТБО от туристи)	Влошаване качеството на средата	Ниско	Периодично (сезонно)	Локално (на местата за почивка) с концентрация на туристи;	Недопускане изхвърляне на ТБО в резервата. Популяризиране на правилото „Отпадъците обратно в раницата“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

	Незаконно събиране на растения и гъби	Намаляване числеността на популациите	Ниско	Периодично	Локално	Охрана и мерки за информиране на посетителите за правилата на поведение в резервата
Насърчаване и организиране на научни изследвания на биоразнообразието и мониторинг на състоянието на популациите	Недостатъчно финансови средства за научни проекти	Дефицит на познания за популациите на видовете и състоянието на местообитанията и невъзможност за вземане на адекватни решения по опазване	Значително	Периодично	Повсеместно	Подготовка на проекти и кандидатстване за финансиране на научноизследователски дейности
Не намеса в преовлажнените (торфищни) и субалпийските местообитания с оглед запазването на естественото състояние и процеси	Браконьерство	Пряко унищожаване на растения и животни и безпокойство	Ниско	Периодично	Локално	Засилена охрана в резервата и контрол на достъпа до него

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

Задълбочаване и разширяване на досегашните познания за различните целеви биотични групи	Недостатъчно финансиране	Неразбиране на ролята на защитените територии като природно богатство и възможностите за използването им за екотуризъм и привличане на посетители, както и т.н. екологични услуги	Значително	Периодично	Повсеместно	Осигуряване на финансови средства на проектен принцип. Разработване на обучителни програми и информационни материали
Подобряване на Охранителната дейност с оглед доброто опазване от браконьерство и бране на билки	Недостатъчно Финансиране	Липса на кадри и техника	Значително	Периодично	Повсеместно	Назначаване и обучение на паркова охрана и допълнителни експерти
Изграждане на партньорства за законосъобразни дейности между заинтересовани страни в прилежащите на	Липса на достатъчен интерес към природозащитни дейности	Създаване на предпоставка за преодоляване на ефекта от дейности в разрез с предназначението, нормите и режимите в резервата	Значително	Постоянно	Локално	Обучителни програми, срещи с природолюбители, интегриране на екологичен и културен туризъм

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

резервата територии	Липса на административни организационен капацитет	Затруднения и пропуски при планиране, организация и контрол на дейности	Значително	Периодично	Локално	Обучителни програми, подбор на подходящи автори, издатели
Подготовка на издаване на брошура „Гости от Лапландия“	Разработване и оценяване стойността на резервата	Повишаване на интереса към резервата и опазването му	Значително	Постоянно	Повсеместно	Подбор на автори и авторски разработки
Подготовка и провеждане на семинар съвместно с ПП „Витоша“ Резерватите в ПП „Витоша“ - неоценимо природно богатство-минало, настояще, перспектива	Липса на финансиране и опит в организацията	Повишаване на интереса към резервата ; успешно партньорство	Значително	Постоянно	Повсеместно	Осъществяване на контакти с ДПП „Витоша“, избор на място, автори, издатели и др. организационни мерки

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

Подготовка и издаване на сборник на тема „Реликтният елемент в биоразнообразието на резерват „Бистришко бранище“ и резерват “Торфено бранище“	Липса на финансиране, както и на практика в издателска дейност	Повишаване обществения интерес към резерватите	Значително	Постоянно	Повсеместно	Подбор на автори и авторски разработки
---	--	--	------------	-----------	-------------	--

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

2.4. ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Резерват „Торфено бранище“ предлага специфична среда за поддържане на популациите на растенията и животните в добро състояние. Резерватът се характеризира с планински торфища, които в съчетание с природни дадености (релеф, надморска височина и др.), които определят специфичната флора, микота, фауна, природни местообитания, в състава на които участват и защитени, ендемични и реликтни видове. Биоразнообразието на резервата е с високо природозащитно значение, както на национално, така и на световно ниво. Предстои целенасочено проучване, на особеностите и популационните характеристики на консервационно значимите и критични видове, както и дългосрочен мониторинг. Ще бъде събрана важна информация за еколого-биологичните особености на редица защитени и ендемични видове, като основа за сравнителни и обобщаващи анализи с научен и практико-приложен характер.

Близостта на резервата до гр. София, традиционното използване на ПП „Витоша“ за отдих и туризъм, дава възможност за съчетаване на природозащитни дейности с образователни програми, екотуризъм, културен туризъм.

Инвестирането на финансови средства, както за популяризиране на защитената територия и проучване, така и за посещения с образователна цел ще даде реална възможност за участие, както на специалисти, така и на млади хора в реализиране на главните и второстепенните цели.

ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

3.1. ЗОНИРАНЕ И ФУНКЦИОНАЛНО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ НА ЗОНИТЕ

За резерват „Торфено бранище“ не е бил разработен План за управление, не е осъществявано и зонироване на територията му.

На базата на законовия статут и предназначение на защитената територията, на характеристиката на абиотични и биотични фактори, социално-икономическата характеристика и екологичната оценка, се предлага в резерват „Торфено бранище“ да се обособят следните зони:

Зона „А“ - За опазване на образци от естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им.

Обхват – цялата територия на резервата.

Предназначение – опазване, проучване на видовия състав, условията в местообитанията, популациите на консервационно значими видове и местообитания от Директивата за местообитанията и ЗБР с цел допълване на данните за разпространението на целевите биотични групи и мониторинг на абиотичните и биотични компоненти. Вододайна зона

Зона „Б“ - За регламентиран достъп по маркираната пътека.

Обхват – Пътека, обособена със Заповед на Министъра на околната среда и водите.

Предназначение – Преминаване през територията на резервата, провеждане на обучение на погледни точки, опазване на видове и местообитания.

Пътеките с регламентиран достъп са две – едната от местн. „Коняръника, другата от запад; двете пътеки навлизат в резервата в местн. „Три кладенеци“, сливат се на около 30 min преди Заслона и общата пътека води на югоизток (посока Черни връх) в близост до южната граница на резервата. Преди Черни връх излизат от резервата. Приблизителна дължина 2,5 km и ширина 1 - 3 m.

В приложение ПЗ „Тематични Карти“, Карта №19.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

**ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“**

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

3.2. РЕЖИМИ И НОРМИ

3.2.1. Общовалидни режими и норми, произтичащи от ЗЗТ в зона „А“ и „Б“

Чл. 17. (1) В резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. Тяхната охрана;
2. Посещения с научна цел;
3. Преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
4. Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите (т.н. щадящ подход);
5. Потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2) Пътеките по ал. 1, т. 3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3) Посещенията по ал. 1, т. 2 и 4 се осъществяват с разрешение от Министерството на околната среда и водите.

(4) Санитарните мероприятия по ал. 1, т. 5 се извършват с разрешение от Министерството на околната среда и водите, издадено след положително научно становище от Българската академия на науките и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

ЗЗТ- ДВ, бр. 133/11.11.98 г., изм. и доп. ДВ, бр.98/99 г., изм. и доп. ДВ, бр. 28/04.04.2000 г., ДВ, бр.48/13.06.2000 г., ДВ бр. 78/26.09.2000 г. , изм. ДВ. бр.23 от 1 Март 2002 г., изм. ДВ. бр.77 от 9 .08. 2002 г., изм. ДВ. бр.91 от 25 .09. 2002г, бр. 28 и 94 от 2005 г., бр. 30 и 65 от 2006 г., бр. 24 и 62 от 2007 г., бр. 36 и 43 от 2008 г., бр. 19, 80 и 103 от 2009 г., бр. 19 от 2011 г., бр. 38 от 2012 г. бр. 27 от 2013 г.

Режим на защитената територия, определен със Заповед №380 от 29.03.2005 г.

В района на защитената територия се определят следните забрани:

- Отклоняване на посетители и навлизане в резервата;
- Замърсяване с битови и други отпадъци;
- Бране, събиране, отрязване, изкореняване или друг начин на увреждане на екземпляри от растителни видове;
- Убиване, улавяне, преследване, обезпокояване или друг начин на увреждане на екземпляри от животински видове.
- Палене на огън и бивакуване.

Режими, валидни за зоните, определени в т.3.1.

Зона за опазване на образци от естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им

Посещенията на изследователските екипи да се предхождат от предоставена информация за конкретната цел на проучването, използвана методика, очаквани резултати. След приключване на проучването, да се предоставят доклади с основните резултати в МОСВ/РИОСВ - София.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

**ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“**

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

Зона на пътеките с регламентиран достъп

По предложения маршрут да не се допускат организирани групи без придружител или водач, запознат с режима на защитената територия.

Допълването на информационната система за резервата, свързана с информационни табла, указателни табели и печатна информация се извършва съгласно утвърдени от РИОСВ – София проекти след консултация с учени-биолози.

3.2.2. Строителство и инфраструктура

Забраните за дейности са описани в чл. 17 от ЗЗТ. резерват „Торфено бранище“ е със строг режим на защита и на неговата територия е забранена всякаква дейност като строителство и изграждане на инфраструктурни съоръжения.

3.2.3. Други режими и норми

- Забранява се преминаването през резервата с планински велосипеди, както и с мотори (кросови) с висока проходимост.
- Забранява се достъпа до резервата с моторни шейни, освен за охрана на вододайната зона, при аварийни или спасителни операции.

Приложение ПЗ, Тематични карти, Карта №19.

ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ

4.1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ

Приоритетните дейности в следващия 10 годишен период на действие на ПУ са определени предвид предназначението на резервата и отразеното в Част 1 и 2. Такива са:

- Стриктно прилагане на природозащитното законодателство;
- Управление на ЗТ с цел опазване на естественото състояние на растителните и животинските видове и природните местообитания;
- Подобряване условията за опознаване на резервата, чрез поддържане и информационно осигуряване на пътека а в частта и на територията на резервата, подновяване и добавяне на необходимите указателни табели;
- Усъвършенстване политиката на управление и охрана на защитената територия;
- Повишаване знанието на обществеността с акцент опазване на специфичната резерватна територия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

4.2. ПРОГРАМИ

4.2.1 Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието – видове и местообитания“.

4.2.2. Програма „Мониторинг на видове и местообитания“.

4.2.3. Програма „Връзки с обществеността и образование“.

4.3. ПРОЕКТИ

4.3.1 Към Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието – видове и местообитания“.

Проект: „Проучване на популациите на консервационно значимите видове от флората, микотата и фауната – численост, плътност, възрастова структура и др. биологично важни параметри“.

Цел: Получаване на актуални данни за състоянието на популациите на консервационно значимите видове от резервата, тяхната численост, точните местонахождения, размножителен капацитет, заплахи, нива на смъртност и състояния на убежищата им и (или) находищата им.

Обект на прилагане: Популации на видове, включени в Приложение 2 на Директивата за местообитанията и ЗБР.

Мъхове-4 вида; Лишеи-1 вид; Макромицети-1 вид; Висши растения-2 вида; Местообитания-1 в торфищната 1 в субалпийската част; Безгръбначни-1 вид; Земноводни и влечуги-1 вид; Птици-3 вида; Бозайници (без прилепи) – 2 вида; Прилепи – 1 вид.

Метод: Теренни проучвания на разпространението и числеността на популациите на целевите видове, анализ на съществуващи данни (литературни, от научни колекции, резултати от сходни проекти и др.).

Очакван резултат: Актуална информация за разпространението на видовете на територията на резервата, данни за основни популационни характеристики (специфични предвид конкретната организмова група), оценка на природозащитното състояние.

Срок за изпълнение: 2021-2023 г.

Проект: Инвентаризация на видовия състав на реликтните видове мъхове и други растения.

Цел: Установяване на пълния видов състав, родствени връзки, произход и др.

Обект на прилагане: Територия на резервата.

Метод: Представителни трансекти, преовлажнени места.

Очакван резултат: Изясняване произхода, връзките и количествената представителност на реликтните групи.

Срок за изпълнение: 2021-2023 г. (3 вегетационни сезона).

Проект: Проучване на фитопланктона и фитобентоса в резерват „Торфено бранище“.

Цел: Подобряване на познанието за тези биотични групи с оглед точната екологична оценка на торфения комплекс.

Обект на прилагане: Посочените в доклада за тази група видове.

Метод: Събиране на коректни проби и проучвания чрез прилагане на общоприети стандартни методи и съответна обработка.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

Очакван резултат: Актуална информация за състоянието на фитопланктонния и бентосния компонент.

Срок за изпълнение: 2021-2023 г.

4.3.2. Програма „Мониторинг на видове и местообитания“.

Проект: „Мониторинг на популациите на Кръглолистната росянка (*Drosera rotundifolia*) и Чернушката (*Nigritella nigra*)

Цел: Да се оцени числеността и плътността на популациите на двата вида и възможностите за размножаване.

Обект на прилагане: Групи (*Drosera rotundifolia*) – Кръглолистна росянка и Чернушка (*Nigritella nigra*) на територията на резервата.

Метод: Залагане на пробни площи, в които да се отчитат численост и плътност на популациите, както и възобновяването на вида през годините на мониторинг.

Очакван резултат: Данни за тенденциите в промените на числеността и плътността на популациите, свързани с конкретните условия на местообитанието.

Срок за изпълнение: 2021-2023 г.

Проект: Мониторинг върху промените в състава и структурата на съобществото от лапландска върба (*Salix lapponum*) и валдщайнова върба (*Salix waldstainiana*).

Цел: Да се установи състоянието на тези два вида с прогноза за развитието им.

Обект на прилагане: съобществата на лапланска върба (*S. Lapponum*) и валдщайнова върба (*Salix waldstainiana*).

Метод: Залагане на постоянни пробни площи за оценка на видовия състав на храстовия и тревния етаж, численост, проективно покритие и изменението на тези показатели през годините на мониторинг.

Очакван резултат: Анализ на промените на видовия състав, числеността и проективното покритие на храсти и тревисти растения в дългосрочен план и прогноза за възстановяването на близки до унищожените съобщества.

Срок за изпълнение: 2021-2023 г.

4.3.3. Програма „Връзки с обществеността и образование“.

Обобщен Проект: „Популяризиране на резерват „Торфено бранище“.

Проект: Брошура - „Гости от Лапландия“ – застрашени растения и животни в резерват „Торфено бранище“.

Проект: Семинар „Резерватите в ПП „Витоша“ – неоченимо природно богатство, минало, настояще, бъдеще“.

Проект: Сборник „Реликтният елемент в биоразнообразието на резерват „Торфено бранище“ съвместно с резерват „Бистришко бранище“.

Проект: Схема на разположението на инфо таблата за погледните точки по пътеката с регламентиран достъп на територията на резервата към вр. Черни връх.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

Цел: Насочване на общественото внимание към резервата и чрез семинари, специализирани издания, възможностите да се използва за образователни програми чрез обновяване на съществуващи информационни табла на територията на резервата, изграждане на допълнителни информационни табла, както и отпечатване на брошури, плакати, атласи и др. материали, които да се разпространяват в училищата, общината, РИОСВ-София и др. държавни и други институции. Подготовка на научно-популярни видео материали за резервата.

Обект на прилагане: Природолюбители, ученици, студенти, местно население, туристи.

Метод: организация и провеждане, отпечатване/изграждане, поддържане, на различни типове информационни материали.

Очакван резултат: Повишаване на осведомеността за резерват „Торфено бранище“, като ценен природен обект и създаване на условия за опазване и обучение.

Срок за изпълнение: Постоянен за 10-годишния период на ПУ.

4.4. ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ

Във връзка с изпълнение на дейностите и проектите, по-долу са представени оперативни организационни задачи, които формално не могат да се включат във визираните в ПУ програми и проекти. Такива са:

- Назначаване на нови експерти в РИОСВ, назначаване и обучение на специализирана охрана на резервата. Постоянно следене и актуализиране на информацията за посетителите, контрол и спазване на изискванията за поведение в резервата, наблюдение на места с концентрация на туристи.
- Стриктно спазване на плана за пожарна безопасност.
- Поддържане на редовни връзки между ПП „Витоша“, МОСВ, местни органи, организации и медии с цел планиране, осъществяване и отчитане на дейностите;
- Ежегодно разработване на график за конкретните задачи и дейности, за които са осигурени партньори и средства за изпълнение и отговарят на определените в Част 3, режими, норми и препоръки;
- Периодични проверки на мониторинга и дейностите в резервата, осъществявани от експерти или външни изпълнители по предварително изготвени графици.

4.5. ПЛАН ЗА РАБОТА

В представения план са включени задачи за първите три години

№	Приоритетни оперативни задачи	Препоръчителни срокове за изпълнение в рамките на тригодишен период след приемането на ПУ	I ^{ва} година	II ^{ра} година	III ^а година	Източници за финансиране
1.	Подобряване на охранителната дейност с оглед ограничаване на възможностите за браконьерство и (или) бране на билки и защитени растения	2021-2023 г.	Избор на охранители, запознаване с територията и особеностите и. Начало на обучението.	Продължаване на обучението и запознаване с видове от основните целеви биологични групи и местообитания.	Осъществяване на охранителната дейност при добро познаване на биотата и средата.	Държавен бюджет; ПУДООС на МОСВ, оперативни програми; проекти; дарения

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

**ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“**

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

2.	Мониторинг на популации на консервационно значими видове и местообитания	2021-2023г.	Подбор на видове, местообитания, контролни популации, режим на наблюдение начало на теренни проучвания	Теренна работа	Теренна работа. Внасяне на информацията	Държавен бюджет; ПУДООС на МОСВ, оперативни програми; проекти; дарения
3.	Подържане на системата за мониторинг и подходяща „База данни“ съвместно с тези за резерват „Бистришко бранище“ и ПП „Витоша“.	2021-1023 г.	Изготвяне на структура и архитектура на системата. Обучение на хора, създаване на стандартна документация за вече избрани пробни площи	Текуща поддръжка и попълване	Текуща поддръжка и попълване . Анализ на данни-получените трендове, прогнози.	Държавен бюджет; ПУДООС на МОСВ, оперативни програми; проекти; дарения

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

**ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА 2007 – 2013 г.“**

Европейски фонд за регионално развитие

Решения за по-добър живот

4.	Издаване на брошура „Гости от Лапландия“.	2021-2023 г.	Изготвяне на структурен и съдържателен макет . Определяне на авторския колектив.	Осъществяване на снимки в природата, подготовка на текстове. Първа редакция.	Окончателна редакция, издаване в 1000 броя, разпространяване.	Държавен бюджет; ПУДООС на МОСВ, оперативни програми; проекти; дарения
5.	Издаване на сборник на тема „Реликтният елемент в биоразнообразието на резервати Бистришко и Торфено браница	2021-2023 г.	Изготвяне на структурния макет за всяка биотична група и цялостно съдържание-подбор на автори	Подготвяне на отделните доклади	Компилиране на текстовете, създаване на сборника, редакция, отпечатване, разпространение	Държавен бюджет; ПУДООС на МОСВ, оперативни програми; проекти; дарения
6.	Изработване на схема за разположението и съдържанието на информационните табелки по пътеката с регламентиран достъп на територията на резервата.	2021-2023 г.	Избор на места, форма и размери, съдържание, начин на закрепване и материали	Изработване на информационните табели и монтиране на подходящи места	Окончателно монтиране на информационните табели	Държавен бюджет; ПУДООС на МОСВ, оперативни програми; проекти; дарения

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ

5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Поставените в Плана за управление цели се постигат чрез дейностите по реализацията на програмите и проектите. Резултатите (в зависимост от характера на задачата) могат да се очакват и през трите години. Ето защо прегледа на ефективността трябва да бъде съобразен с тези времеви рамки. Това дава възможност да се прецени актуалността на целите.

Схема за осъществяване на прегледа (предложение).

Начало на прегледа: на третата година от приемането от ПУ.

Участници:

Представители на РИОСВ София; представители на ПП „Витоша“; от Регионална дирекция на горите – София; експерти на екипа ПУ; експерти от НПО; членове на Експертния съвет към МОСВ.

Критерии за оценка на проектите и дейностите

Посочените в т.4.2. и 4.3. проекти са обект на постоянно наблюдение от РИОСВ и тяхното изпълнение се оценява ежегодно на базата на стандартна документация (годишни или сезонни отчети) за сроковете предвидени в договорите с изпълнителите.

Положителна оценка се получава при постигане на поставените цели.

5.2. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАДАЧИТЕ

Ежегодно се представя доклад в Дирекция НСЗП на МОСВ относно резултатите от дейности и проекти реализирани през предходната година. Отчетът да се подготви във срок до края на първото тримесечие на текущата година от отговорните експерти в РИОСВ София. При изпълнение на задачите от външни изпълнители последните изготвят съответните отчети пред РИОСВ съобразно сключения договор, при което тези отчети биват обобщени и включени в общия годишен доклад.

Структура на формата за отчет (предложение);

- Наименование на проекта (дейностите);
- Възложител;
- Източник на финансиране;
- Изпълнители (по дейности и партньорства);
- Срок за целия проект; срок на периода за отчитане;
- Проблеми пречатващи на планираното изпълнение;
- Мерки и конкретни решения за преодоляване на проблемите;
- Отговорни експерти за прилагане на мерките – от администрацията, от изпълнителите, от партньорите.

5.3. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЦЯЛОСТНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА ЗА УПРАВЛЕНИЕ

Необходимостта от оценка след изтичане на 10 годишния период е особено важна от гледна точка на постигнатите цели и/или въвеждане на промени и корекции при онези цели, при които резултатите са по-слаби от планираните.

Индикатори за успешно изпълнение са:

- Обогатяване на информацията за биоразнообразието и местообитанията на резерват „Торфено бранище“, с оценки за природозащитното състояние съобразно Приложения I II на Директивата за местообитанията и др.;
- Съхранени природни местообитания и процесите в тях;
- Подобрена охрана и противопожарни мерки – липса на браконьерство, нарушения и пожари;
- Поддържана пътека с регламентиран достъп, места на информационните табели; поставяне на допълнителни предупредителни табели за пожарна опасност на места с евентуална концентрация на туристи. (напр. около заслона).
- Увеличен обществен интерес и познания вследствие на издадените брошури и книжки, проведени семинари, сред експерти и широк кръг от населението от всички възрасти.

ПРИЛОЖЕНИЯ В САМОСТОЯТЕЛЕН ТОМ II

Приложение П0: Заповеди за обявяване и прекатегоризиране;

Приложение П1: Доклади на експертите;

Приложение П2: Инвентаризация на горите

Приложение П3: Картен материал – формат А1 и А4

Приложение П4: Други

ЧАСТ 6: ФОРМАТ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА ГРАФИЧНИ И АТРИБУТИВНИ ДАННИ

6.1. Цифрови модели

6.2. Съдържание на базата данни.

6.2.1. Пространствена информация:

6.2.1.1. Слоеове за горите от тип „полигон“, които включват всички кадастрални единици от гороразделителните план:

- По възраст;
- По дървесен вид.

6.2.1.2. Слой за релефа от тип „линия“ за хоризонталите със сечение 10 m, като в атрибутивния файл се въведат съответните коти.

6.2.1.3. Слоеове за пътищата от тип „линия“ и „полигон“.

6.2.1.4. Слоеове за хидрографската мрежа от тип:

- „линия“ за речната мрежа;
- „полигон“ за езера, блата и мочури;

6.2.1.5. Слой за инфраструктурата от тип „точка“ за сградите, водохващанията, чешмите и др.

6.2.1.6. Слой за почвите от тип „полигон“;

6.2.1.7. Слой за скалната основа от тип „полигон“;

6.2.1.8. Слой за местообитанията от тип „полигон“;

6.2.1.9. Слой за растителността от тип „полигон“;

6.2.1.10. Слой за местообитанията на застрашени, редки, реликтни и ендемитни растения, от тип „полигон“ и/или „точка“;

6.2.1.11. Слой за местообитанията на застрашени, редки, реликтни и ендемитни животни, от тип „полигон“ и/или „точка“;

6.2.1.12. Слой за функционалното зонироване от тип „полигон“ и тип „линия“;

6.2.1.13. Други.

Документ, съдържащ пълното описание на структурата и съдържанието на графичната и атрибутивна база данни.

Цифрови тематични карти за защитената територия.

Всяка от следните тематичните карти от Плана за управление на защитената територия се предава в TIF формат и отделно като проект в txd формат, за да може в бъдеще Възложителят при промяна на данните да променя и визуализацията на съответната тематична карта. В зависимост от съдържанието на тематичната карта, към всяка една от тях трябва да има следната допълнителна информация:

- Местоположение и граници на защитената територия
- Фондова и административна принадлежност
- Релеф
- Геология
- Почви
- Възраст и вид на дървесната паркова растителност
- Опорен план
- Зонироване
- Местообитания на конзервационно значими растителни видове
- Местообитания на конзервационно значими животински видове и групи (прилепи)
- Туристически пътеки обявени със заповед на министъра на ОСВ

Други приложения

Допълнителни документи, които се предоставят от Изпълнителя:

- Документ, съдържащ пълното описание на структурата и съдържанието на графичната, атрибутивна база данни и тематичните карти;
- Копие на документ за използването на съвременна версия на лицензиран софтуер;
- Данните се предават на CD и Флаш памет.